

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ХВАЛИБОГА ТЕТЯНА ІГОРІВНА

УДК 378.6.091:614.253.1 (73) (043.3)

**ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ
В УНІВЕРСИТЕТАХ США**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Хмельницький – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
Вихрущ Анатолій Володимирович,
Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ
України, завідувач кафедри української мови.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Дудікова Лариса Володимирівна,
Вінницький національний медичний університет
імені М. І. Пирогова, завідувач кафедри
іноземних мов з курсом латинської мови та
медичної термінології;

доктор педагогічних наук, старший науковий
співробітник

Зварич Ірина Миколаївна,
Київський національний торговельно-
економічний університет, професор кафедри
іноземної філології та перекладу;

доктор педагогічних наук, професор
Мукан Наталія Василівна,
Національний університет «Львівська
політехніка», професор кафедри педагогіки та
інноваційної освіти.

Захист відбудеться «27» лютого 2020 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «25» січня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За останні роки в системі медичної освіти відбулися значні зміни на законодавчому, теоретичному, організаційному рівнях. У 2019 році затверджено «Стратегію розвитку медичної освіти», яка здебільшого схвально оцінена міжнародними експертами і вітчизняними фахівцями. Головна мета згаданого документа – урахувати вимоги компетентнісного підходу, підвищити якість освіти, рівень наукових досліджень, конкурентоспроможність випускників закладів вищої освіти медичного профілю, поліпшити рівень надання медичних послуг. В умовах удосконалення системи медичної освіти відповідно до соціально-економічних реалій українського освітнього середовища особливої значущості набуває коректне використання досвіду світових країн-лідерів, зокрема, США.

Медицина належить до тих галузей людської діяльності, де рівень якості є надзвичайно важливим. Американські фахівці одними з перших врахували цю закономірність. Цей складний і суперечливий процес мав багаторічне соціально-економічне та історично-педагогічне підґрунтя. Процеси інформатизації та глобалізації, характерні для постіндустріального суспільства, що базується на знаннях, супроводжувалися глибинними змінами в розвитку країни. Індустріальне суспільство, що спиралося на інтенсифікацію процесів усіх сфер суспільно-економічного життя, поступово перейшло на якісно новий рівень, дієздатність якого залежить від створення, поширення і використання інформації, рівня освіти людей, творчості, професіоналізму, готовності до нових викликів. У Сполучених Штатах Америки ці ідеї стали пріоритетними. Економічне лідерство країни забезпечувалося переважно здатністю використовувати нові знання, здобуті за підсумками фундаментальних досліджень, а також у розробленні нових технологій. Створені в країні умови тривалий період забезпечували імміграцію найкращих фахівців з усього світу. Цьому сприяли економічні чинники. Якщо в 1900 році США посідали перше місце у світі за фінансуванням з розрахунку на одного учня упродовж року 50 руб. 80 коп., Росія – 1 руб. 20 коп., то в наш час фінансування з розрахунку на одного студента перевищує в США 20 тисяч доларів на рік. Окремі особливості медичної освіти США (акцент на інтеграції наукових досліджень у навчальному процесі, індивідуалізований підхід до планування професійного зростання кожного студента, суттєве фінансування фундаментальних досліджень та університетів загалом з державного бюджету і приватних джерел, упровадження концепції безперервної медичної освіти) сприяли значним досягненням американської освіти і науки. Наприклад, США є світовим лідером за кількістю Нобелівських лауреатів. Від 1901 до 2018 рр. Нобелівську премію отримали 375 американців, з них 103 – у галузі фізіології або медицини.

Прагнення України щодо інтеграції у світовий культурний та економічний простір як пріоритетний напрям розвитку, зокрема й у питаннях медичної освіти, зумовлює потребу творчого осмислення позитивного теоретичного і практичного досвіду в цій галузі західних країн, зокрема США, система вищої медичної освіти

яких може бути основою для прийняття управлінських, організаційних, законодавчих рішень.

Українські вчені вивчали особливості системи вищої освіти країн Заходу. Порівняльно-педагогічні дослідження з окремих аспектів розвитку освіти за кордоном висвітлено в працях Н. Абашкіної, Н. Бідюк, А. Вихруща, О. Заболотної, Л. Зязюн, В. Кеміня, О. Локшиної, О. Матвієнко, І. Мельничук, Н. Мукан, О. Огієнко, Л. Пуховської, Н. Федчишин, М. Чепіль та інших науковців.

Підготовку педагогічних працівників за кордоном вивчали Н. Авшенюк, І. Задорожна, Т. Кучай, М. Лещенко, О. Мозолєв, Л. Морська, В. Поліщук, Г. Пустовіт, Л. Пуховська, А. Сбруєва, А. Соколова, О. Янкович. Окремі аспекти медичної освіти в англomовних країнах висвітлено в працях українських і зарубіжних дослідників – М. Арапова, Т. Гіббса, Дж. Джонстоуна, С. Куртоні, Л. Логуш, К. Магрламової, В. Маллінсон, І. Пантюка, М. Сакса.

Закономірності та принципи організації освітньої системи в США розкрито в багатьох українських наукових розвідках. Проблема професійної підготовки педагогів у США присвячено праці І. Зварич, Н. Мукан. Питання організації самостійної роботи студентів вивчали Т. Бондар, А. Наконечна, І. Сулим-Карлір. Особливості застосування інформаційних технологій у вищій школі США висвітлювали Н. Кіяновська, В. Корнієнко. Організацію дистанційного навчання в університетах США описано в працях О. Малярчук, Р. Шаран, Б. Шуневич. Проблеми інклюзивної освіти знайшли відображення в дослідженнях А. Аріщенко, Т. Бондар, М. Захарчук.

Питання освіти дорослих висвітлено в працях Н. Бідюк (навчання безробітних), Н. Терьохіної, (неформальна освіта дорослих), І. Литовченко (корпоративна освіта), Н. Чаграк (освіта людей похилого віку). Проблеми оцінювання знань студентів закладів вищої освіти висвітлено в розвідках І. Зварич. Загальні виклики і тенденції розвитку вищої освіти з історичної та сучасної перспективи знаходимо в працях І. Бахова, О. Калініної, О. Клонцак, І. Козубовської, Я. Пилинського, О. Пономаренко, О. Романовського, Л. Сень, О. Теренко, К. Шихненко. Американський досвід організації системи вищої медичної освіти вивчали Л. Дудікова, Ю. Козаченко, А. Куліченко, Л. Манюк, Н. Симоненко, О. Яшан та ін.

Незважаючи на масштабність і актуальність наявних наукових розвідок, важливі системні теоретичні та практичні аспекти вищої медичної освіти США, які є цінними в умовах реформування національної освітньої системи, досі не було розкрито.

Аналіз наукових джерел уможливилює виокремити низку *суперечностей* між:

- суспільною значущістю якості професійної підготовки лікарів і втіленням цієї проблеми в освітній політиці, особливо в період реформування галузі;
- рівнем вітчизняної вищої медичної освіти й вимогами глобалізованого ринку освітніх послуг;
- динамічністю реформування медичної освіти та складністю організаційного та науково-методичного забезпечення у сфері університетської освіти;

– сучасними вимогами до ефективного управління системою медичної освіти й обмеженістю можливостей їхнього дотримання в процесі професійної підготовки лікарів;

– потребою використання нових дидактичних основ організації навчального процесу і готовністю викладачів до модернізації університетської освіти;

– імплементацією міжнародної системи контролю рівня професійної підготовки майбутніх лікарів і специфікою організації навчального процесу в медичних університетах України;

– оновленою системою базових понять і визначенням їхньої суті в словниках професійного спрямування;

– потребою в застосуванні зарубіжного досвіду в Україні для підвищення якості медичної освіти та недостатнім рівнем теоретичного та методичного забезпечення навчального процесу.

Зважаючи на викладене вище, можемо зробити висновок, що дослідження закономірностей професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США збагатить українську педагогіку новими ідеями, підходами, фактами, що сприятимуть розвитку й модернізації національної системи медичної освіти.

Актуальність започаткованої проблеми, недостатня увага вчених до вивчення можливостей впровадження позитивного досвіду США у сфері вищої медичної освіти зумовили вибір теми дослідження **«Теоретико-організаційні засади професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка як складову комплексної наукової проблеми «Формування цінностей особистості в європейському освітньому просторі: теорія та практика» (номер державної реєстрації 0113U001233).

Тему дисертації затверджено на вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 14 від 15.10.2015 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 2 від 28.03.2017 р.).

Мета дослідження – дослідити організаційні засади, зміст, форми, методи й принципи професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США, закономірності педагогічного керівництва навчальним процесом та особливості використання їхнього досвіду в системі вищої медичної освіти України.

Відповідно до мети дослідження було окреслено виконання таких **завдань**:

1. У контексті суспільно-політичних, соціально-економічних, культурних і соціально-педагогічних детермінант обґрунтувати періодизацію розвитку медичної освіти в США.

2. Дослідити систему базових понять, характерних для медичної освіти в США.

3. Виявити закономірності управління й дослідити організаційні засади системи підготовки майбутніх лікарів у США.

4. Вивчити організаційно-педагогічні основи підготовки викладачів медичних навчальних закладів до професійної діяльності.

5. Охарактеризувати зміст, форми і методи підготовки студентів медичних навчальних закладів у США на додипломному етапі.

6. Проаналізувати дидактичні основи організації навчального процесу студентів медичного профілю на післядипломному етапі.

7. Узагальнити позитивний досвід професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США й окреслити можливості використання продуктивних ідей в умовах реформування вищої медичної освіти в Україні.

Об'єкт дослідження – система професійної підготовки майбутніх лікарів у закладах вищої освіти США.

Предмет дослідження – теоретичні й організаційні засади професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США.

Концептуальні засади дослідження. Мета дослідження, що має фундаментальний і водночас прикладний характер, зумовлює потребу обґрунтування **концепції дослідження**, яка охоплює три взаємопов'язані концепти: методологічний, теоретичний і методичний, які сприяють реалізації концепції та розв'язанню визначеної проблеми.

Методологічний концепт полягає у використанні фундаментальних педагогічних, психологічних, культурологічних і філософських ідей і теоретичних положень теорії особистості, діяльності; поєднання теоретичного і практичного мислення; механізмів розвитку особистості в діяльності; урахування індивідуальних особливостей суб'єктів діяльності; взаємозв'язок різних підходів загальнонаукової і конкретно-наукової методології щодо вивчення означеної проблеми: культурологічний, аксіологічний, системний, компетентнісний, акмеологічний, особистісний, діяльнісний, деонтологічний.

Теоретичний концепт передбачає систему ідей, концепцій, основних понять, визначень, оцінок, без яких неможливе розуміння суті досліджуваної проблеми, як-от: ідеї гуманізації медичної освіти, теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців та інші.

Методичний концепт окреслює прикладний аспект дослідження і передбачає розробку рекомендацій для творчого використання досвіду США в процесі професійної підготовки майбутніх лікарів в Україні на основі критичного аналізу інноваційного досвіду медичної освіти США.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період із XVII – початок XXI ст. Визначення *нижньої хронологічної межі* зумовлено формуванням системи вищої освіти на території США, появою перших медичних закладів. *Верхньою межею* досліджуваного періоду є початок XXI ст., що характеризується системною роботою, спрямованою на забезпечення якості професійної підготовки майбутніх лікарів.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові положення теорії пізнання про єдність педагогічної теорії і практики; діалектичну взаємозумовленість соціально-педагогічних явищ і процесів; освіти і самоосвіти;

неперервності, інформатизації й гуманізації освіти; основні методологічні принципи науковості, об'єктивності, цілісності, соціальної зумовленості.

Теоретичну основу дослідження становлять:

– концепції безперервної освіти (В. Андрущенко, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, О. Сухомлинська);

– виявлення особливостей соціально-економічних, культурних передумов реформування системи педагогічної освіти (І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Кемінь, О. Сухомлинська);

– положення методології порівняльної педагогіки (А. Вихрущ, В. Вульфсон, Т. Десятов, Н. Лавриченко, Т. Кошманова, В. Кудін, О. Локшина, А. Максименко, Л. Пуховська, А. Сбруєва, М. Чепіль, Т. Яркіна);

– положення теорії розвитку вищої медичної освіти та її історії (С. Андрейчин, М. Банчук, І. Булах, О. Волосовець, Ю. Вороненко, В. Москаленко, М. Мруга, В. Передерій, І. Фещенко, Я. Цехмістер, та ін.);

– концептуальні засади закономірностей розвитку освіти в Західній Європі (Н. Абашкіна, Т. Десятов, Л. Зязюн, О. Локшина, Л. Пуховська, Н. Федчишин);

– психолого-педагогічні теорії навчального процесу (А. Алексюк, О. Вишневський, С. Гончаренко, М. Євтух, Н. Скотна);

– теоретичний доробок англomовних учених (М. Албаніз, Дж. Бейлі, Н. Бгатті, Т. Гіббс, І. Еліус, Р. Маккарті) з питань розвитку медичної освіти.

Методи дослідження. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань використано такі методи наукового пошуку:

– *теоретичні: порівняльно-історичний метод* дослідження освітніх документів, який дасть можливість розглянути в ретроспективі генезу системи медичної освіти США; *бібліографічний метод* вивчення джерел із проблеми дослідження з метою виявлення наявної джерельної бази; *контент-аналіз* для аналітичного опрацювання літератури; *хронологічний*, що дасть змогу проаналізувати розвиток системи медичної освіти в часовій послідовності; *структурно-системний аналіз* навчально-методичного забезпечення навчального процесу підготовки лікарів у США для з'ясування її специфіки на різних рівнях; *компаративний аналіз* для встановлення спільних і специфічних ознак у системі професійної підготовки лікарів у США та Україні з метою визначення доцільності застосування американського педагогічного досвіду в національних умовах; *метод періодизації* (для обґрунтування періодизації розвитку медичної освіти в США); *метод узагальнення та конкретизації*, який сприятиме формулюванню загальних висновків і практичних рекомендацій з питань професійної підготовки лікарів;

– *емпіричні: пошуково-бібліографічний* для вивчення та систематизації джерельної бази (науково-педагогічної, методичної літератури, нормативно-правових документів, періодики, публіцистики), аналізу матеріалів освітніх програм, інтернет-ресурсів, практичного досвіду закладів вищої освіти США для виокремлення позитивних ідей та напрямів їхньої імплементації в систему медичної освіти України; *графічне моделювання* для наочного зображення моделей професійної підготовки майбутніх лікарів у США; *експертний*

(опитування, бесіда, запити (у формі електронного листування) до провідних фахівців у галузі медичної освіти США, медичних навчальних закладів, агенцій та департаментів США) з метою отримання найновішої інформації з проблеми дослідження.

Поєднання цих методів забезпечило вибір і аналіз джерельної бази, визначення концептуальних положень, достовірність отриманих результатів та узагальнення висновків дослідження.

Організація дослідження. Науковий пошук здійснювався упродовж 2014–2019 рр. й охоплював три етапи:

на *першому етапі* (2014–2016 рр.) – теоретично осмислено проблему, розроблено програму дослідження, його науковий апарат і поняттєво-термінологічний інструментарій; здійснено бібліографічний аналіз і первинну обробку дослідницьких матеріалів щодо сутності й змісту ключових понять дослідження; вивчено історичну, педагогічну, філософську літературу з проблеми розвитку й функціонування американської медичної освіти; обґрунтовано концептуальні й методологічні засади дослідження професійної підготовки лікарів у США;

на *другому етапі* (2016–2017 рр.) здійснено історико-педагогічний і порівняльний аналіз основних ідей, концепцій, досвіду американської медичної освіти; обґрунтовано періодизацію її розвитку; систематизовано фактологічний матеріал з метою розкриття основних особливостей підготовки майбутніх лікарів в університетах США; проаналізовано документи щодо розвитку медичної освіти в цій країні й забезпечення якості підготовки лікаря; розроблено авторський спецкурс «Система професійної підготовки лікарів у США»;

на *третьому етапі* (2018–2019 рр.) узагальнено результати наукових пошуків; виявлено закономірності, провідні тенденції розвитку медичної освіти в США; окреслено перспективи творчого застосування конструктивних ідей американського досвіду в практиці реформування медичної освіти в Україні; здійснено верифікацію й апробацію одержаних у ході дослідження результатів; визначено напрями подальших досліджень проблеми.

Джерельну базу дослідження становлять:

– законодавчі акти федерального керівництва та керівництва окремих штатів у галузі вищої освіти загалом, медичної освіти зокрема, рекомендації урядових комісій;

– американська та світова медична періодика («Academic Medicine» (Академічна медицина), «Advances in Health Sciences Education» (Досягнення освіти в галузі охорони здоров'я), «American Journal of Medicine» (Американський медичний журнал), «Education for Health» (Освіта для здоров'я), «Higher Education» (Вища освіта), «Higher Education Management» (Менеджмент вищої освіти), «International Journal of Medical Education» (Міжнародний журнал медичної освіти), «Journal of Graduate Medical Education» (Журнал післядипломної вищої освіти), «Journal of Medical Education» (Журнал вищої освіти), «Journal of Medical Education and Curricular Development» (Журнал медичної освіти і розроблення навчальних планів), «Medical Education» (Медична освіта), «Medical

Science Educator» (Педагог у галузі наук про здоров'я), «Quality Management in Health Care» (Якісний менеджмент в системі охорони здоров'я), «Medical Teacher» (Медичний педагог), «Teaching and Learning in Medicine» (Викладання і навчання в медицині);

– *фонди* Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського; бібліотеки Інституту педагогіки АПН України (м. Київ), Наукової бібліотеки імені Василя Стефаника НАН України (м. Львів), бібліотек Львівського національного університету імені Івана Франка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, бібліотек медичних шкіл США – Бібліотека імені С. Дж. Вуда Корнельського університету, Бібліотека Університету Сан-Франциско, Бібліотека наук про здоров'я імені Штрауса Університету Колорадо, Біомедична бібліотека Дартмутського університету, Біомедична бібліотека Університету Пенсильванії;

– *електронні ресурси* (електронні версії українських та американських журналів, сайти медичних університетів, Департаменту освіти США, професійних медичних та студентських організацій, державних структур, ліцензувальних та екзаменаційних організацій, електронні бібліотеки);

– *періодичні видання*, матеріали конференцій, присвячених розвитку медичної освіти в США та в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

уточнено специфіку професії лікаря в системі охорони здоров'я США і виокремлено основні складники професійної компетентності студента медичного профілю: 1) предметний (практичний, діагностичний, прогностичний, профілактичний); 2) комунікативний; 3) деонтологічний; 4) дослідницький; 5) загальнокультурний; 6) соціальний; 7) інформаційний;

базові поняття, що характеризують медичну освіту в США, та встановлено взаємозв'язки між поняттями «освіта», «вища освіта», «професійна освіта», «медична освіта», «якість», «моніторинг», «управління», які в контексті медичної освіти США розглянуто з позиції пацієнтоцентризму;

виявлено чинники, що впливали на становлення і розвиток медичної освіти у США;

обґрунтовано і здійснено авторську періодизацію розвитку медичної освіти в США, встановлено специфіку кожного етапу, наступність та взаємозалежність між ними: 1) дореформений (початок XVII ст. – 1910 р.) – модель здобуття медичної освіти в умовах значної кількості неакредитованих приватних медичних шкіл та відсутності наукових досліджень у межах навчальних закладів, 2) післяреформений (1910 р. – початок XXI ст.) – академічність медичної освіти, розширення кола фундаментальних та природничих дисциплін, упровадження масштабних наукових досліджень у межах навчальних закладів, скорочення числа медичних шкіл через жорстке інспектування та акредитацію;

установлено закономірності управління системою професійної підготовки лікарів у США, до яких належать: перехід до децентралізованості, що передбачає

фінансову та управлінську автономію навчальних закладів (можливість самостійно визначати основні характеристики освітнього процесу, зокрема, методи і технології викладання, структуру кадрового потенціалу, джерела фінансування, контингент студентів, самостійно обирати шляхи забезпечення якості освітнього процесу); системність та інтегративність рівнів вищої освіти, що виявляється у взаємодії і координації дій різних ланок вищої освіти і пов'язано з історичною відсутністю єдиного освітнього законодавства; проведення активної політики щодо розвитку і модернізації системи вищої професійної освіти, упровадження високих стандартів та інновацій, насамперед – на загальнодержавному рівні; прагматичність освіти, що виявляється в усвідомленні того, що управління в системі вищої професійної освіти має задовольняти потреби суспільства і забезпечувати доступність, зокрема фінансову, освіти; розвиток здорової конкуренції між навчальними закладами різного організаційно-правового статусу та одночасна кооперація між ними; забезпечення якості освіти та розвиток системи контролю за нею в умовах ринкових відносин за допомогою впровадження стандартів освіти акредитаційними органами;

визначено основні принципи управління медичною освітою США, до яких зараховують автономію, гарантію працевлаштування, академічну свободу, внутрішню університетську демократію, надання пріоритету дослідницьким формам роботи;

системно досліджено засади підготовки до професійної діяльності викладачів медичних шкіл у США, які, окрім безпосередньої фахової підготовки, передбачають: розвиток лідерських якостей педагогів; акцент на комунікативних уміннях викладачів та ефективній міжособистісній взаємодії; упровадження новітніх методів оцінювання та забезпечення зворотного зв'язку; розвиток навичок роботи в команді, зокрема в науковій роботі; гнучкість самих програм з метою збереження постійного працевлаштування їхніх слухачів; зосередження на новітніх технічних засобах навчання, дистанційному навчанні, відносну уніфікованість вимог до зарахування на такі програми (наявність наукового ступеня не нижче від магістра, високий середній бал з основного предмета); акцент на постійному вдосконаленні навчальних планів і програм з метою виявлення неточностей та швидкого реагування на виклики часу;

схарактеризовано сутність професійної діяльності викладачів медичної школи в США, яка охоплює такі соціальні ролі: клініцист, педагог, співрозмовник, науковець, лідер, адміністратор, медичний працівник;

визначено особливості професійного відбору та зарахування абітурієнтів до медичних шкіл, що передбачають наявність поглиблених знань природничо-наукових дисциплін, які перевіряють у ході комплексного вступного іспиту, систему інтерв'ю і рекомендацій, необхідність активної соціальної і волонтерської діяльності;

схарактеризовано зміст, форми і методи підготовки майбутніх лікарів у США на додипломному та післядипломному етапах, які передбачають розвиток творчих здібностей студентів через використання технологій індивідуалізованого навчання, активне стимулювання науково-дослідних форм роботи, упровадження

досягнень науки і техніки для забезпечення прикладної цінності навчання, варіативність та гнучкість темпів вивчення дисциплін; зосередження на самостійній та позааудиторній формах роботи, застосування міждисциплінарного підходу в ході викладання дисциплін;

обґрунтовано напрями врахування досвіду професійної підготовки лікарів США в медичній освіті України.

До наукового обігу *введено* нові факти, теоретичні ідеї і підходи до професійної підготовки лікарів, що базуються на вивченні значного масиву іншомовної наукової літератури з фондів бібліотек університетів США.

Подальшого розвитку *набули* положення щодо напрямів модернізації системи професійної підготовки лікарів в Україні на основі вивчення досвіду США.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці методичних рекомендацій до спецкурсу «Система професійної підготовки лікарів у США». У науковий обіг уведено маловідомі в Україні матеріали, документи та науково-педагогічні праці американських учених у галузі вищої медичної освіти. Матеріали дисертації можуть стати основою для розробки основних положень, концептуальних ідей і програм модернізації системи професійної підготовки майбутніх лікарів в Україні. Результати роботи можуть бути використані при розробці програм і концепцій модернізації системи навчання та виховання; удосконаленні процесу навчання в різних навчальних закладах; у процесі підготовки майбутнього лікаря і педагога; підготовці навчально-методичної літератури; розробці та читанні лекційних і проведенні практичних занять з навчальних дисциплін «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Історія зарубіжної педагогіки», підготовці посібників з історії педагогіки, країнознавства.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес і практику роботи Харківської медичної академії післядипломної освіти (довідка про впровадження № 01-10/822 від 08.04.2019 р.), Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова (довідка про впровадження № 01/2-806 від 20.04.2019 .), Української медичної стоматологічної академії (довідка про впровадження №20-15/2438 від 27.06.2019 р.), Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України (довідка про впровадження № 03/6005 від 27.09.2019 р.), Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького (протокол № 2 від 03.10.2019 р.), ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (довідка про впровадження № 4566/01-14 від 27.11.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі представлені в дисертації наукові результати одержані автором самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, особистий внесок здобувача полягає в тому, що: у колективних монографіях [2] авторові належить підрозділ про особливості акредитації закладів вищої освіти (ЗВО) у США, [3] – про особливості оцінки якості вищої освіти в університетах Європи й США, [4] – підрозділ про особливості розвитку творчих здібностей студентів медичного профілю в країнах Заходу, [5] – частина підрозділу про вплив традицій американської освіти на європейську освітню систему; у працях [18] – вивчення формування інформаційної культури студентів-

медиків у США, [19] – аналіз особливостей роботи з професійної орієнтації в США, [42] – дослідження діяльності профорієнтаційних організацій у США, [45] – методи і прийоми формування творчої особистості медика в США, [49] – вивчення впливу інтернаціоналізації та глобалізації на систему освіти в США, [53] – аналіз програм і дисциплін, спрямованих на формування комунікативної компетентності майбутнього лікаря, [55] – вивчення особливостей розвитку творчих здібностей студентів у США.

На захист винесено:

1. Теоретико-організаційні засади професійної підготовки лікарів у США.
2. Авторську історико-педагогічну періодизацію розвитку вищої медичної освіти США, за основу якої взято два критерії: панівна науково-педагогічна парадигма, у межах якої розвивається вища медична освіта; характер політичних, соціальних й економічних подій у країні.
3. Особливості організації освітнього процесу, зокрема зміст, форми і методи професійної підготовки майбутніх лікарів у США на додипломному та післядипломному етапах і засади підготовки до професійної діяльності викладачів медичних шкіл у США.
4. Можливості адаптації і впровадження позитивного досвіду США щодо ефективної підготовки майбутніх лікарів в освітніх реаліях України.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційної роботи обговорювалися та отримали позитивну оцінку на науково-методичних семінарах і засіданнях кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін і кафедри іноземних мов Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (2015–2019 рр.), кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (2015–2019 рр.). Основні теоретичні положення й практичні результати дослідження викладено також у доповідях автора на:

– міжнародних конференціях, читаннях, симпозіумах в Україні: «Мова в професійному вимірі: комунікативно-культурний аспект» (Харків, 2014), «Роль і місце психології та педагогіки у формуванні сучасної особистості» (Харків, 2015), «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2015), «Розвиток іншомовної компетентності: методичні, психологічні, лінгвістичні аспекти» (Тернопіль, 2015), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2015), «Сучасні наукові дослідження» (Чернівці, 2015), «Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки» (Одеса, 2016), «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології» (Львів, 2016), «Перспективи розвитку сучасної науки» (Київ, 2016), «Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства» (Харків, 2017), «Сучасні тенденції розвитку науки» (Київ, 2017), «Актуальні питання наукових досліджень» (Чернівці, 2017), «Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців» (Київ, 2017), «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації» (Тернопіль, 2017), «Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні» (Тернопіль, 2017), «Проблеми

викладання російської наукової лексики студентам-іноземцям» (Харків, 2017), «Психологічна культура вчителя в контексті викликів сучасності» (Тернопіль, 2017), «Україна–ЄС: крос-культурні порівняння в освітніх дослідженнях» (Умань, 2017), «Актуальні проблеми іноземної філології та освітній соціокультурний процес», (Тернопіль, 2017), «Комунікація у сучасному соціумі» (Львів, 2018), «Розвиток професійної майстерності педагога» (Тернопіль, 2018), «Актуальні питання організації навчання іноземних студентів в Україні» (Тернопіль, 2018), «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2018: освітні трансформації у контексті європейської інтеграції і глобалізації» (Київ, 2018), «Трансформації в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст» (Тернопіль, 2018), «Соціальна робота і проблеми міграційних процесів у глобалізованому світі» (Чернівці, 2018), «Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи» (Полтава, 2018), «Розвиток освітньої системи: європейський вектор» (Харків, 2019);

– *за кордоном*: «Pedagogika. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2015» (Warszawa, 2015), «Nauczyciel i uczeń w teorii i praktyce pedagogicznej – konteksty zmian» (Bielsko-Biała, 2016), «A Teacher and a Student in the Pedagogical Theory and Practice-Contexts of Changes» (Bielsko-Biała, 2017), «Teacher and Student in the Perspective of Social Transformations» (Bielsko-Biała, 2019);

– *всєукраїнських*: «Інформаційні технології в професійній діяльності» (Рівне, 2015 р.), «Дослідження та впровадження в початковий процес сучасних моделей викладання іноземної мови за фахом» (Одеса, 2015), «Актуальні питання вищої медичної освіти в Україні» (Тернопіль, 2018);

– *регіональних*: «Освіта та медицина в добу глобалізації: вітчизняний та зарубіжний контекст» (Тернопіль, 2014), «Новітні інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: актуальні проблеми» (Тернопіль, 2017).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Методика формування професійної англомовної компетентності у читанні у майбутніх фармацевтів з урахуванням індивідуально-когнітивних стилів навчання» за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови) захищено в 2014 р. у ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», матеріали якої в тексті докторської дисертації не використано.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 56 наукових публікаціях автора (11 – у співавторстві), з яких 29 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема 1 одноосібна монографія (21,69 др. арк.), 4 колективних монографії (авторський внесок 3,33 др. арк.), 1 публікація в зарубіжному науковому виданні, 14 публікацій – у вітчизняних наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз), 24 – апробаційного характеру, 3 праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (566 найменувань, із них 305 – іноземними мовами), 12 додатків на 95 сторінках.

Загальний обсяг дисертації становить 528 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 366 сторінках. Робота містить 30 таблиць та 5 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження та зазначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет; розкрито сутність концепції дослідження; визначено методологічну й теоретичну основи, методи дослідження; описано етапи організації дослідження, його джерельну базу, хронологічні межі; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; викладено основні положення, які виносяться на захист; подано відомості про апробацію, особистий внесок, упровадження та опублікування результатів дослідження; вказано відомості про структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Історико-теоретичний аналіз системи професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США» – вивчено стан дослідженості теоретичних та організаційних засад професійної підготовки лікарів у США, здійснено ретроспективний аналіз становлення вищої медичної освіти, представлено авторську періодизацію цього процесу, доведено його детермінованість соціальними, культурними, економічними подіями та загальнодержавною політикою країни, специфікою окремих штатів.

У ході аналізу українських та закордонних наукових праць кінця ХХ – початку ХХІ ст. з проблеми розвитку вищої освіти в США виокремлено дві групи джерел. Першу групу наукових робіт становлять докторські та кандидатські дисертації українських дослідників, монографії, наукові статті в періодичних виданнях, тези доповідей на конференціях, симпозіумах, семінарах. Другу групу формують праці зарубіжних авторів, передусім книги, монографії, статті, дисертаційні дослідження, пов'язані з американською практикою організації медичної освіти.

Аналіз праць, присвячених вивченню різних аспектів системи медичної освіти в США, свідчить про те, що в цих працях: 1) центральне місце займають загальні питання формування системи медичної освіти: її становлення, модернізація та реформування на різних етапах розвитку; 2) висвітлено теоретичні засади діяльності й практичний досвід (методи, прийоми, технології) освітніх закладів США медичного профілю; 3) представлено культурологічний, соціально-політичний, педагогічний, економічний, психологічний, юридичний, історичний, методичний та інші аспекти окресленої проблеми. Крім цього, актуалізуються питання підготовки фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, упровадження досконаліших стандартів підготовки лікарів; підвищення якості медичної освіти, пов'язане з потребою у висококваліфікованих спеціалістах, які мають бути підготовленими до відповідальної професійної діяльності, подальшого неперервного навчання в умовах сучасної економіки й світової інтеграції. Досвід організації медичної освіти США, відображений у доробку американських науковців, є цінним для осмислення та запозичення його позитивних ідей іншими країнами, зокрема Україною.

Важливою особливістю вищої освіти США є дотримання принципу автономії університетів і коледжів, а також свобода вибору студентами навчальних програм та дисциплін.

Установлено, що формування системи вищої освіти в США пройшло складний шлях, який був логічно пов'язаний з політичними, соціальними, економічними й культурними подіями в країні. У ХХ столітті розширилися можливості здобуття вищої освіти в державному секторі, хоча приватні привілейовані університети, як і раніше, залишаються основним постачальником кадрів політичного, адміністративного, медичного секторів США. Досягнення науково-технічної революції зумовили підвищення вимог до фахівців усіх галузей, медичної зокрема. Протягом всієї історії становлення американська система вищої освіти була синхронною не лише з економічними, а й з ідеологічними трансформаціями – поступово змінилося уявлення про роль держави в американській вищій освіті, яка прагне, зберігши автономію закладів вищої освіти, наблизити університети до потреб суспільства.

Аналіз різних підходів до визначення критеріїв періодизації дозволив сформулювати й установити основні критерії для обґрунтування історико-педагогічної періодизації розвитку вищої медичної освіти США: панівна науково-педагогічна парадигма, у межах якої розвивається вища медична освіта; характер політичних, соціальних й економічних подій у країні.

Особлива увага зверталася на «Звіт А. Флекснера», який став підґрунтям багатьох перетворень у галузі медичної освіти. *Дореформений етап* характеризується моделлю здобуття медичної освіти, наявністю великої кількості неакредитованих приватних медичних шкіл, відсутністю наукових досліджень у межах навчальних закладів. *Післяреформений етап* представив нову парадигму професійної підготовки лікарів, яка передбачала академічність самої освіти, розширення кола фундаментальних та природничих дисциплін, які вивчали студенти-медики, упровадження масштабних наукових досліджень у межах навчальних закладів, скорочення числа медичних шкіл через жорстке інспектування та акредитацію.

Доколоніальний період характеризувався відсутністю єдиної централізованої стандартизованої педагогічної системи. Передача медичних знань відбувалася в усній формі й базувалася на багатовіковому емпіричному досвіді корінних жителів Америки.

Колоніальний період розпочався з поселення пуритан-емігрантів на території США. Основними здобутками цього періоду є запровадженням інституту обов'язкової освіти, відкриття перших колоніальних коледжів, становлення медичної освіти у формі оновленої моделі навчання.

Період становлення національної системи медичного забезпечення став часом фундаментальних соціально-політичних перетворень, відіграв важливу роль у становленні медичної освіти США. Унаслідок активних політичних дискусій, становлення законодавчої бази всієї країни загалом, територіальної експансії, розвитку економіки, виникла потреба в працівниках економічної, політичної, медичної, освітньої сфери. Відбулося реформування тодішньої моделі,

утвердилося уявлення про роль медичної освіти як формування проблемного та критичного мислення, умінь знаходити та оцінювати інформацію. Обґрунтовується ідея відкриття нових знань через клінічні дослідження. Це сприяло перетворенню медичних шкіл із автономних установ у структурні підрозділи університетів як потужних навчально-дослідницьких закладів.

Період реформування та вдосконалення національної системи медичної освіти характеризується потребою подолання кількох соціальних викликів. Одним із них стала боротьба із сегрегацією в галузі освіти загалом, медичної освіти зокрема. Найбільші здобутки цього періоду стосувалися власне структури навчання в медичній школі: було додано нові дисципліни та лабораторні й наукові роботи до навчального плану, упроваджено чотирирічний навчальний план з дев'ятимісячними семестрами, окремі приватні медичні школи поступово почали заміщуватися медичними школами при університетах. Упродовж цього часу в медичних школах було накопичено великі фінансові ресурси, збудовано нові лабораторії, впроваджено етапи інтернатури та резидентури як необхідні віхи професійної підготовки лікаря.

Цей період став показником готовності США до викликів часу. Масштабні військові конфлікти обумовили зміни в американській освітній системі. Актуальним в Америці стало питання забезпечення рівних громадянських прав та доступності освіти, яке було успішно вирішено через надання грантів на наукові дослідження. У галузі фінансування вищої медичної освіти також відбулися суттєві зміни, оскільки у відповідь на фінансові виклики почали видаватися федеральні гранти на підтримку медичних шкіл та університетських лікарень. Одночасно активізувалися процеси інтеграції та кооперації закладів вищої освіти, що дозволило здійснювати міждисциплінарний підхід до навчання. Перехід американської вищої школи на міждисциплінарну основу підготовки фахівців привів до структурних змін і всередині самих університетів, зокрема до створення міждисциплінарних департаментів.

Період розвитку системи медичної освіти в умовах глобалізації характеризується прийняттям системи ефективних управлінських рішень, спрямованих на реформування освітнього курсу країни. Зростає тенденція істотного посилення державного регулювання вищої освіти й на законодавчому, і на адміністративному рівні. Це виявилось в реформуванні системи федерального й штатного управління вищою школою, у зростанні значення системи законодавчого регулювання вищої освіти США. Стає очевидною стійка тенденція до зміни методів, технологій, форм здобуття вищої освіти з метою забезпечення індивідуалізації, гуманізації та інтенсифікації навчального процесу, зокрема через розширення використання нових технологій в освітньому процесі.

У другому розділі – «Педагогічні засади управління системою медичної освіти США» – вивчено систему основних понять у межах дослідження закономірностей розвитку медичної освіти, здійснено розмежування між основними підходами до визначення базових релевантних термінів, представлено спробу узагальнити головні особливості управління системою медичної освіти, проаналізовано діяльність органів управління вищою освітою. Доведено, що

реформування управління системою медичної освіти в США було відповіддю на виклики і пошуком ефективних шляхів оптимізації цього процесу.

Установлено, що в межах дослідження релевантним є визначення таких основних понять, як «освіта», «вища освіта», «професійна освіта», «медична освіта», «моніторинг», «управління» та встановлення логічних зв'язків між ними. Однією з головних особливостей галузі охорони здоров'я у США є пацієнтоцентризм, який визначаємо як сукупність заходів та активних дій, спрямованих на досягнення цілей, важливих для пацієнта, його психологічного та фізичного комфорту, а також моніторинг за виконанням цих дій. Відтак, очевидно, що поняття особистості пацієнта відіграє ключову роль у системі базових понять медичної освіти США. У цьому контексті невід'ємними є поняття взаємин лікаря і пацієнта та ятрогенії, яку розуміємо як погіршення фізичного або емоційного стану людини, ненавмисно спровоковане медичним працівником. Особливу значимість має визначення суті базового поняття «якість освіти» (табл. 1).

Таблиця 1

**Дефініція поняття «якість освіти»
у працях американських педагогів ХХ – ХХІ століття й англомовних
тлумачних словниках**

Структура поняття	1	2	3	4	5	6	7	8
Автор								
Л. Даніела (L. Daniela)			+	+				
Ф. Кросбі (Ph. Crosby)	+		+			+	+	
К. Меннінг (K. Manning)	+	+				+		
Дж. Уолш (J. Walsh)	+			+	+		+	
К. Шаттук (K. Shattuck)			+		+		+	
Л. Шер (L. Sherr)	+		+					
Кембриджський словник			+					+
Оксфордський освітній словник			+				+	
Словник Меріам-Вебстер			+				+	+

Примітки. 1. Потрібність отриманих знань у конкретних умовах. 2. Роль освіти в підвищенні якості життя. 3. Ефективність знань у роботі після закінчення навчання. 4. Стан і результативність процесу освіти в суспільстві. 5. Відповідність освіти потребам і очікуванням суспільства. 6. Задоволеність очікувань учасників навчального процесу від наданих освітніми установами послуг. 7. Рівень успішності, соціалізації громадянина. 8. Рівень освоєння студентом освітньої програми навчального закладу.

Доведено, що більшість американських учених акцентує увагу на залежності формування особистості від мотивації та психологічної взаємодії індивіда з навколишнім середовищем. Таким чином, у західній педагогічній традиції особистість розглядається в тісному зв'язку з освітою (навчанням і вихованням). Установлено, що в американській педагогічній традиції поняття «освіта»

трактують у трьох значеннях: 1) як систему здобуття досвіду, кваліфікації, 2) як рівень отриманої освіти (освітній ценз), 3) як зміст і процес навчання й виховання, результатом якого є загальний і професійний розвиток особистості студента. Вищу освіту розуміють як факультативний заключний етап формальної освіти, що здійснюється після закінчення середньої освіти і ставить за мету здобуття та підвищення кваліфікацій, які входять у національний перелік кваліфікацій та спеціальностей.

З'ясовано, що поняття «медична освіта» розуміють як освіту, пов'язану з практикою лікаря; початкове навчання, ціллю якого є здобуття професії лікаря (наприклад, медична школа чи стажування), або додаткове навчання після цього (наприклад, резидентура, ординатура, безперервна медична освіта). У контексті аналізу понятійного апарату професійної підготовки лікарів у США важливим є розуміння того, що однією з найбільш важливих тенденцій сучасної медичної освіти США є особлива увага до забезпечення якості освіти. В американській педагогічній традиції знаходимо такі варіанти трактування цього поняття: 1) потрібність отриманих знань у конкретних умовах їхнього застосування для досягнення конкретної мети та підвищення якості життя; 2) соціальна категорія, яка визначає стан і результативність процесу освіти в суспільстві, її відповідність потребам і очікуванням суспільства (різних соціальних груп) у розвитку та формуванні цивільних, побутових і професійних компетентностей особистості; 3) сукупність показників, що характеризують різні аспекти навчальної діяльності освітньої установи: зміст освіти, форми й методи навчання, матеріально-технічну базу, кадровий склад, які забезпечують розвиток компетентностей студентів; 4) ступінь задоволення очікувань учасників освітнього процесу від наданих освітніми установами послуг або ступінь досягнення поставлених цілей і завдань. 5) рівень успішності, соціалізації громадянина, а також рівень умов освоєння ним освітньої програми навчального закладу. На основі контент-аналізу можна виокремити основні визначення поняття якості освіти американськими педагогами (табл. 1).

Доведено, що одним із базових понять у контексті пропонованого дослідження є управління як процес, у ході якого формується державна й інституційна політика щодо вищої освіти. Поняття управління є складним і багатоплановим, тому його розуміння можливе лише на міждисциплінарному рівні. З точки зору праксеології і педагогіки вищої школи управління вищою освітою є феноменом професійної діяльності, який, об'єднуючи загальнонаукові та специфічні прийоми, забезпечує ефективний моніторинг, координування та корекцію діяльності всіх рівнів вищої освіти.

Управління медичною освітою в США має соціально, економічно, політично та культурно зумовлені особливості. До найбільш важливих закономірностей управління вищою освітою в США, сформованих упродовж ХХ століття та закріплених у ХХІ, належать 1) децентралізованість; 2) системність та інтегративність рівнів вищої освіти, що виявляється у взаємодії і координації дій різних ланок вищої освіти; 3) проведення активної політики щодо розвитку й модернізації системи вищої професійної освіти, упровадження високих стандартів

та інновацій, насамперед – на загальнодержавному рівні; 4) розуміння того, що управління в системі вищої професійної освіти має задовольняти потреби суспільства й забезпечувати доступність, зокрема фінансову, освіти; 5) розвиток конкуренції між університетами різного організаційно-правового статусу та одночасна кооперація між ними; 6) забезпечення якості освіти та розвиток системи контролю за нею в умовах ринкових відносин за допомогою впровадження стандартів освіти акредитаційними органами.

З'ясовано, що до федеральних органів управління вищою медичною освітою в США належать Департамент освіти США з відповідними відомствами та комісіями та Рада з акредитації вищої освіти з підзвітними їй органами на рівні окремих штатів. Рада з акредитації вищої освіти є важливим органом управління, оскільки її функція полягає в забезпеченні стандартів якості вищої освіти, гарантуванні цієї якості для громадських, державних організацій, агентств та роботодавців, інформуванні студентів і їхніх батьків. У межах управління ЗВО медичного профілю важливу роль відіграють окремі організації, які підпорядковуються Департаменту освіти США й беруть участь у створенні, упровадженні та оновленні стандартів медичної освіти. До цих організацій належить Комітет зі зв'язків з медичною освітою, Комісія з акредитації остеопатичних коледжів та Асоціація американських медичних коледжів.

Установлено, що важливим аспектом управління вищою освітою в США є акредитація навчальних закладів. Вона вважається визначальною характеристикою американської освіти. Рада з акредитації вищої освіти проводить єдину політику з координації стандартів освіти регіональних асоціацій акредитації, виступає важелем впливу на діяльність університетів та коледжів.

Оптимізація управління медичною освітою в США має на меті втілення важливих принципів функціонування системи вищої освіти та подолання найбільш серйозних викликів часу. До цих викликів належать *доступність*, зокрема *фінансова доступність* медичної освіти США, *забезпечення якості* освіти з урахуванням швидких темпів розвитку технологій та *необхідність підзвітності*. Відсутність системи стандартизації, яка існує в інших галузях вищої освіти, не характерна для медичної освіти, яка залишається відносно елітарною в фінансовому та інтелектуальному аспектах.

Основні принципи управління вищою, зокрема медичною освітою в США, які закріпилися впродовж останніх десятиліть і залишаються основою ефективного функціонування всієї системи вищої освіти, є *автономія*, *гарантія працевлаштування*, *академічна свобода* й *внутрішня університетська демократія*. Успішність управління вищою освітою в США забезпечується поєднанням методологічної визначеності й відповідності системі та механізмам управління.

У третьому розділі – «Сучасна університетська освіта США як педагогічне середовище підготовки фахівців медичного профілю» – вивчено особливості викладання в медичних школах США.

Виокремлено два важливі історичні аспекти підготовки викладачів медичної школи в США, що охоплюють: 1) професіоналізацію їхньої діяльності, яка

знайшла вираження в явищі спеціалізації та диференціації різних галузей медицини, що, зі свого боку, урізноманітнило діапазон професійних умінь викладача, 2) появу аспірантських шкіл, основною функцією яких стала передача найповнішого знання найбільш талановитим представникам наукової спільноти; 3) перехід до системи дослідницьких університетів, що сприяв підвищенню якості підготовки випускників і зміцненню науки загалом.

Установлено, що однією з умов ефективної підготовки та підвищення кваліфікації викладачів медичної школи США є послідовне науково обґрунтоване впровадження компетентнісного підходу до навчання лікарів. В американській науковій літературі немає єдиної думки щодо визначення поняття та структури компетентності викладача медичної школи. Виявлено, що основні його компетентності викладача медичного профілю визначаються його соціальними ролями (клініцист, педагог, співрозмовник, науковець, лідер, адміністратор, професіонал тощо).

Доведено, що усвідомлення цих ролей майбутнього педагога медичної школи визначає аспекти його педагогічної підготовки, яка відбувається в три етапи: допрофесійна, післяпрофесійна та підвищення кваліфікації. Допрофесійна підготовка викладача медичного профілю проходить на додипломному етапі в ході вивчення гуманітарних елективних курсів педагогічного спрямування в межах курсу фахової підготовки або ж шляхом отримання подвійного наукового ступеня в галузі медицини й педагогіки. Окрім цього, у США багато програм бакалаврської підготовки, які є необхідною умовою для вступу в медичну школу, пропонують водночас фахову підготовку з дисциплін біологічного циклу й озброюють випускника теоретико-практичним інструментарієм, потрібним для здійснення педагогічної діяльності. У зв'язку з цим, студент медичної школи, який здобув попередню бакалаврську освіту, здебільшого уже володіє певним рівнем дидактичної і методичної підготовки для здійснення викладацької діяльності після здобуття наукового ступеня в галузі медицини.

Післяпрофесійна підготовка проходить на післядипломному етапі й передбачає два компоненти: 1) інтенсивні сертифікаційні курси на початку чи перед початком педагогічної діяльності, 2) докторські програми в галузі медичної освіти. Ефективність підготовки викладача на кожному з етапів полягає в швидкому реагуванні освітньої системи на виклики й потреби часу.

Вивчення програм професійної підготовки студентів дало можливість виокремити такі загальні особливості: 1) зосередженість на розвитку лідерських якостей педагогів; 2) акцент на комунікативних вміннях викладачів та ефективній міжособистісній взаємодії; 3) упровадження новітніх методів оцінювання та забезпечення зворотного зв'язку; 4) розвиток навичок роботи в команді, зокрема в науковій роботі; 5) гнучкість самих програм з метою збереження постійного працевлаштування їхніх слухачів; 6) зосередження на новітніх технічних засобах навчання, дистанційному навчанні; 7) відносна уніфікованість вимог до зарахування на такі програми (наявність наукового ступеня не нижче магістра, середній бал з основного предмета не нижче 3.0 за шкалою GPA); 8) акцент на

постійному вдосконаленні навчальних планів і програм з метою виявлення неточностей та швидкого реагування на виклики часу.

Установлено, що американська система медичної освіти характеризується варіативністю форм та методів навчання та контролю, гнучкістю та демократичністю взаємодії між викладачем і студентом. Саме це є основою засадничого принципу американської освітньої системи – академічної свободи. Це відображено і в ієрархії академічних посад у межах медичних шкіл США – ідея кар'єрного росту, окрім інших переваг, передбачає отримання академічної свободи, яка виражається в наукових дослідженнях, виборі методів навчання тощо. Якщо викладачі-початківці працюють за тимчасовими контрактами, то виконання низки вимог забезпечує просування по кар'єрній ієрархії з кінцевим отриманням постійного контракту на працевлаштування. Ці вимоги охоплюють наявність значної кількості опублікованих ґрунтовних наукових робіт, досвід педагогічної практики і виконання адміністративних обов'язків.

Доведено, що система працевлаштування в медичних школах США характеризується повною прозорістю вимог та процедури відбору кандидатів, значною увагою до попереднього наукового та суспільного досвіду кандидата, необхідністю володіння високим рівнем комунікативної компетентності.

Наукові дослідження становлять необхідний компонент медичної освіти в США, озброюючи викладача останніми науковими знаннями, забезпечуючи викладання на високому рівні, залучаючи до науково-дослідницької діяльності студентів, що робить процес навчання більш активним й ефективним.

Виконання наукових досліджень забезпечується тісною співпрацею між університетами та університетськими лікарнями. Наявність обов'язкового клінічного складника освітнього процесу є характерною особливістю медичної освіти. Наступність між медичною освітою і практикою забезпечується в університетських лікарнях через навчання «біля ліжка хворого».

Установлено, що важливим джерелом забезпечення активних комплексних наукових досліджень є інститут наставництва (менторства), який є неформальним партнерством між викладачами та студентами. Система наставництва забезпечує зв'язок між різними ланками вищої освіти, сприяє формуванню стратегічного, клінічного й наукового мислення студента чи викладача-початківця, слугує джерелом ідей для використання нових методологічних прийомів, наукових досліджень.

Наставництво в медичних школах США не має чітко регламентованої структури, але відіграє низку важливих функцій. По-перше, наставництво є засобом інтенсифікації наукових досліджень та включення майбутнього фахівця в ґрунтовні наукові пошуки. По-друге, забезпечує стабільне успішне професійне зростання самого педагога, пропонуючи позитивну мотивацію його діяльності та тісну співпрацю зі студентом, кар'єрний ріст якого стає особистим інтересом самого наставника. По-третє, наставництво відіграє позитивну роль у формуванні багатьох необхідних якостей майбутнього випускника: роботи в команді, стратегічного й наукового мислення, комунікативних умінь тощо. По-четверте,

забезпечує наступність та нерозривність різних етапів і ланок здобуття медичної освіти.

Інформатизація та глобалізаційні процеси ставлять нові вимоги до професійного зростання викладачів. Програми підвищення кваліфікації викладачів медичних шкіл США передбачають ефективне реагування на виклики часу. На загальнонаціональному рівні підвищенням кваліфікації викладачів займаються професійні асоціації та організації. Окрім спеціальних установ і агенцій, у більшості медичних шкіл США існують окремі підрозділи, які відповідають за проведення курсів підвищення кваліфікації професорсько-викладацького штату. Вони можуть мати вигляд окремих відділів (наприклад, Академія медичних педагогів) чи підрозділами навчального чи іншого відділу. Загалом, діяльність програм підвищення кваліфікації педагогів медичного профілю в США здійснюється за такими напрямками: застосування технологій в освіті, академічне лідерство, розвиток професійної комунікації, розробка новітніх методик оцінювання, подолання конфліктних ситуацій, робота в полікультурному середовищі та інші.

Проведене дослідження дозволило виокремити тенденції в розвитку системи підготовки викладача медичної школи. Підготовка та перепідготовка викладача медичного профілю в США здійснюється в системі безперервної освіти, утворюючи таку схему: навчання в університеті – робота на посаді асистента викладача – участь в багаторівневих варіативних програмах розвитку професійно-педагогічної культури. Оновлення змісту професійної підготовки майбутніх викладачів: упровадження інтегрованих курсів, педагогічної практики та наукових проєктів, розширення професійно-педагогічного блоку в докторських програмах для отримання ступеня доктора філософії в галузі педагогіки. Установлення високих стандартів для охочих працювати в університеті на посаді викладача. Необхідним є проходження спеціальної педагогічної підготовки й отримання відповідного сертифікату. Стимулювання інтересу викладачів до безперервного підвищення професійної кваліфікації виражається в диференційованій оплаті, наданні контракту на безстрокове працевлаштування та підвищення на посаді тощо. Розробка спеціальних програм поліпшення професійної соціалізації викладачів-початківців: організація індивідуального консультування, залучення їх до роботи професійних комітетів та асоціацій тощо.

У четвертому розділі – «Організація професійної підготовки майбутніх лікарів» – вивчено основні підходи до формування кваліфікованого фахівця медичного профілю в університетах США, на прикладі окремих медичних шкіл проаналізовано сукупність навчально-методичних прийомів у межах кожного підходу. Досліджено особливості етапів підготовки майбутніх лікарів у медичних навчальних закладах у США, встановлено роль сертифікаційних іспитів у процедурі ліцензування молодого фахівця, вивчено методи й прийоми формування творчих здібностей у студентів. Аналіз теоретико-організаційних засад медичної освіти в США дає змогу виокремити структурну модель професійної підготовки лікарів у цій країні (рис. 1).

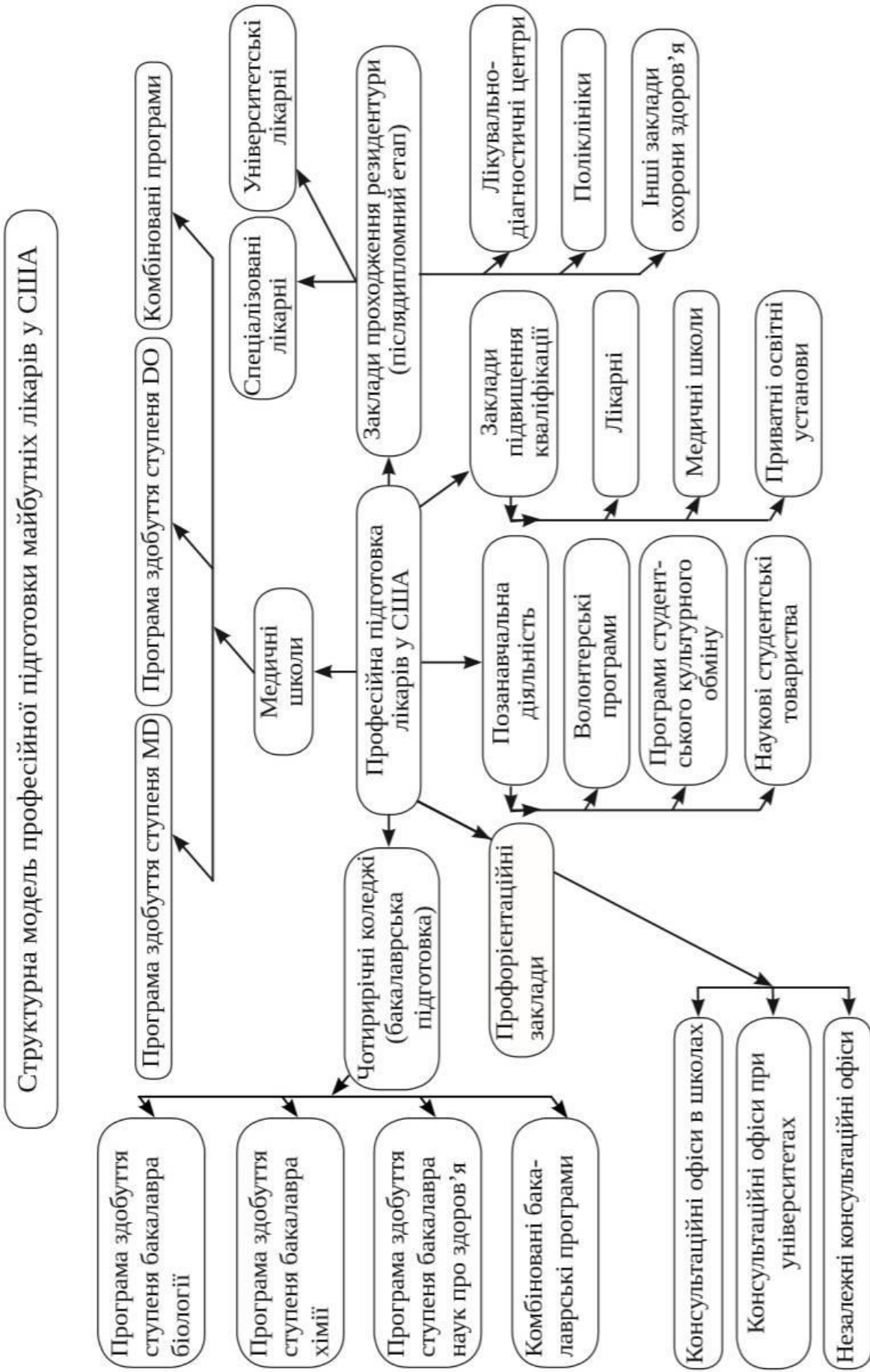

Рис. 1 Структурна модель професійної підготовки лікарів у США

Виявлено основні цінності та установки майбутніх лікарів у США, доведено роль позааудиторної роботи в їхньому формуванні, встановлено специфіку роботи з іноземними студентами. Досліджено, що особистісно орієнтований та компетентнісний підхід стали основними в навчанні студентів медичного профілю в США. Це зумовлено зорієнтованістю американської медицини на особистість пацієнта. Особистісно орієнтований підхід реалізовано через розгалужену мережу консультаційних послуг, індивідуалізованість прийомів, методів, форм роботи зі студентами. Зокрема, функціонування консультаційних відділів та низки схожих управлінь з роботи зі студентами забезпечують індивідуальне планування професійного розвитку студента, надання постійного зворотного зв'язку, психологічну діагностику з метою вибору оптимальних форм роботи.

Компетентнісний підхід, утілений через затвердження Радою з акредитації вищої медичної освіти переліку компетентностей, які складають професіограму сучасного лікаря, уможливорює дієве формування компонентів кожної з них у межах спеціально розроблених навчальних, дослідницьких, виховних форм роботи. Важливим складником цього процесу є формування й розвиток творчого потенціалу студентів.

Узагальнюючи досвід США у формуванні творчої особистості студента медичного профілю, акцентуємо увагу на таких здобутках системи вищої медичної освіти цієї країни: 1) надання студентам можливості вивчати предмети за вибором, брати участь у різноманітних програмах, конкурсах на отримання грантів, винагород, які студенти можуть використати на навчання за кордоном, на проведення науково-дослідних робіт; 2) застосування методів навчання, що активізують розумові здібності студентів, мотивують до пізнання, творчої діяльності; 3) широкий вибір темпів навчання, цілей, методів, навчального матеріалу, вимог до рівня успішності; 4) застосування технології індивідуалізованого навчання з усіх предметів, від мінімальної модифікації в процесі групового навчання до незалежного навчання; 5) використання передових досягнень освіти, науки й техніки, залучення потужних інвестицій у науково-освітню сферу.

Центральним поняттям професійного розвитку фахівця з точки зору психології є професійні цінності та установки, які визначають професійну поведінку та професійну придатність медичного працівника, його здатність діяти в професійній сфері відповідно до свого світогляду. У США цьому сприяють налагоджена система організації позааудиторних форм роботи, зосередження на проблемах полікультурного навчального середовища, гуманізація форм роботи з іноземними студентами. Функціональні особливості системи вищої медичної освіти США подано на рис. 2.

Отримання медичної освіти в США – це багатоступеневий процес тривалого і безперервного навчання. Він починається з попередньої домедичної природничо-наукової підготовки, продовжується на додипломному етапі у власне медичній школі і на післядипломному етапі після проходження курсу навчання в

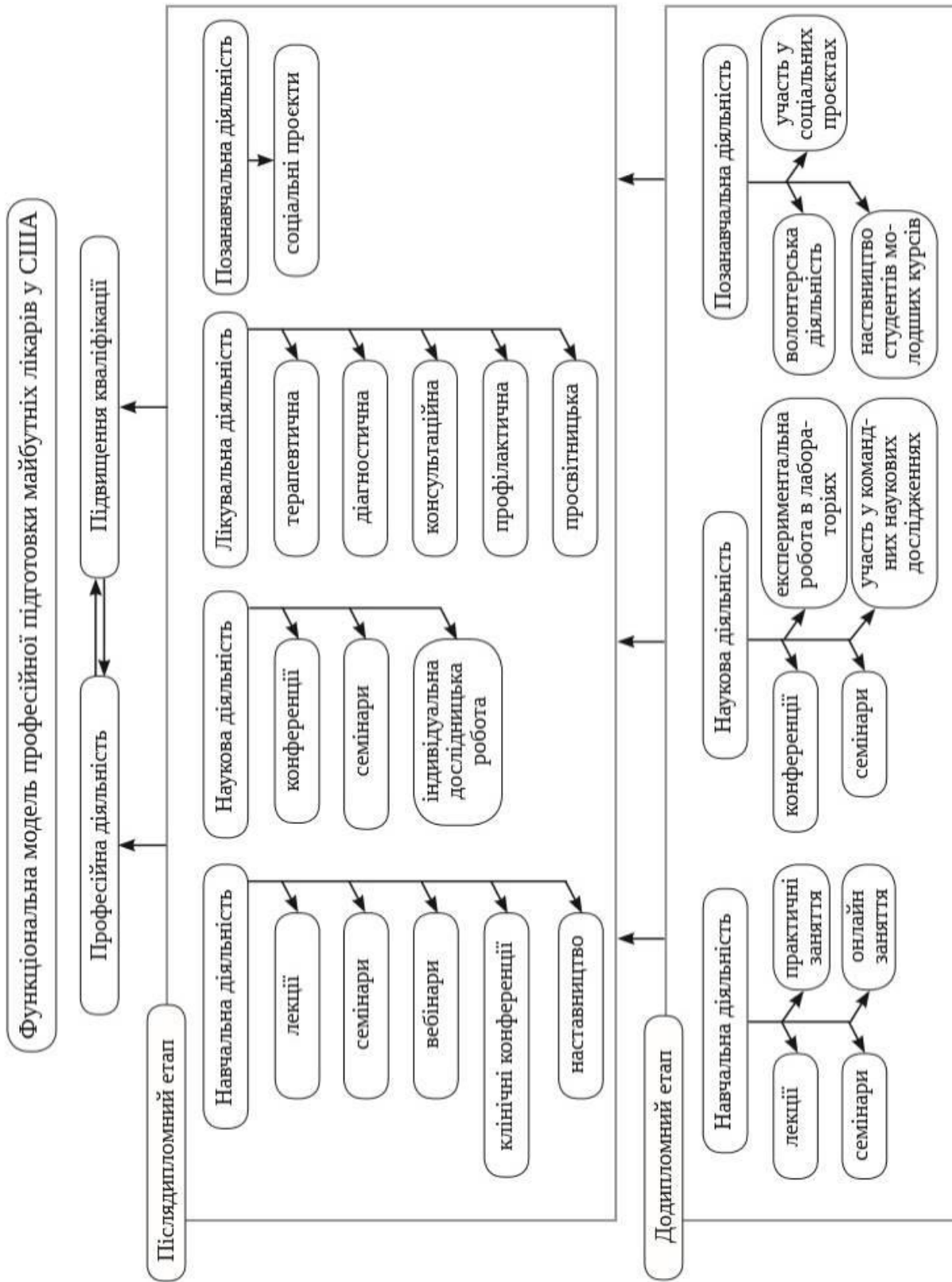

Рис. 2 Функціональна модель професійної підготовки лікарів у США

резидентурі, складання ліцензійних іспитів та іспитів з обраної спеціальності. Говорити про завершення цього процесу не коректно через наявність концепції безперервної професійної освіти.

Додипломний етап проходить у медичній школі й полягає у вивченні теоретичних і клінічних дисциплін. Децентралізованість освіти в США дає

медичним школам можливість укладати навчальні плани автономно, а студентам – самостійно обирати послідовність і темп вивчення академічних дисциплін. Загальною особливістю є умовний поділ додипломного етапу на доклінічний (теоретичний) та клінічний складники. З кожним роком навчання в медичній школі зростає частка форм роботи, пов'язаних зі стажуванням і практикою студентів.

Важливим компонентом підготовки молодого фахівця медичного профілю є післядипломний етап, що полягає в проходженні резидентури, яка є обов'язковою частиною клінічного навчання для більшості спеціальностей у США. Аналіз програм резидентури різних медичних шкіл уможливив виокремлення певних спільних ознак: а) більшість програм має специфічну кінцеву мету, що передбачає вивчення вузьких дисциплін, які відповідають концепції самої програми; б) клінічна база, методи навчання та фахівці, які його забезпечують, відрізняються залежно від цілей самої програми; в) стимулювання наукових досліджень і навчання роботи в команді є основними діяльними компонентами етапу резидентури; г) міждисциплінарний підхід, інтеграція різних видів діяльності молодого фахівця, кооперація лікувальних і навчальних установ є головними особливостями функціонування програм резидентури.

У п'ятому розділі – «Оцінка й перспективи використання досвіду професійної підготовки лікарів у США» – запропоновано експертну оцінку системи медичної освіти США провідними українськими та американськими фахівцями в галузі медицини. Установлено, що більшість експертів вважають запорукою успіху системи американської медичної освіти достатнє фінансування, високий професіоналізм викладачів та академічну мобільність студентів. Характерною особливістю діяльності викладачів у медичних школах США, на думку фахівців, є постійне бажання вдосконалюватися, високий рівень відповідальності за результати. До специфічних особливостей американських студентів, як зазначають експерти, належить демократичність у поведінці й поглядах, високий рівень мотивованості.

Установлено, що до основних переваг американської медичної освіти можна зарахувати оптимальне педагогічне навантаження викладачів, їхній високий рівень відповідальності, академічну мобільність студентів і викладачів. Головними недоліками, на думку експертів, є слабка теоретична підготовка студентів, відсутність послідовності та системності при вивченні предметів, що ускладнює формування клінічного мислення.

З-поміж цінних аспектів досвіду організації підготовки лікарів у США, утілення яких є доцільним в Україні, більшість фахівців називає академічну мобільність студентів, зменшення педагогічного навантаження, заміну ролі викладача з контролюючої на консультаційну. Крім цього, упровадження концепції безперервного професійного розвитку та ускладнення умов зарахування до медичних університетів є важливими аспектами американської медичної освіти, потрібними для модернізації підготовки лікарів в Україні.

Наведено оцінку системи охорони здоров'я США громадянами США та українськими емігрантами. Установлено, що обидві групи опитаних виділяють

схожі позитивні та негативні аспекти надання медичних послуг у США.

Виявлено, що до найбільш характерних особливостей системи охорони здоров'я США належать висока якість надання медичних послуг, наявність високотехнологічного обладнання, злагодженість взаємодії між різними суб'єктами медичних послуг завдяки страховій медицині, високий рівень культури обслуговування. До негативних особливостей системи охорони здоров'я в цій країні американці та емігранти зараховують надмірний формалізм при наданні послуг, недосконалість процедури надання терапевтичної допомоги, пряма залежність отримання допомоги від фінансових можливостей людини.

Більшістю експертів відзначено, що до найважливіших якостей американських лікарів належать високий рівень кваліфікації і відповідальності за надані послуги, готовність до постійного професійного вдосконалення. Негативними якостями є формальність та відсутність індивідуального підходу до пацієнта, надміру вузька спеціалізація лікарів.

Установлено, що до аспектів надання медичних послуг у США, які, на думку опитаних, потребують удосконалення, належать система страхування, профілактичне і терапевтичне лікування, рівень доступності й вартість і медичної освіти, і лікувальних послуг.

Проведено порівняння професійних цінностей студентів медичних навчальних закладів в Україні й США, важливих для успішної навчальної та професійної діяльності. Аналіз відповідей студентів дозволив виокремити певні тенденції та характерні особливості їхнього світогляду, негативні явища, які варто усунути з метою ефективного досягнення цілей, поставлених перед освітньою системою України.

Установлено, що для американських студентів характерною особливістю є високий рівень відповідальності і серйозності до обраної професії. Це виявляється через негативне ставлення до списування, прогулів, корупції в навчальних закладах. Прагматичність мислення американських студентів доведено переважанням відповідей, які засвідчують, що переважно вони керуються тим, що ця професія є високооплачуваною та престижною. Більшість опитаних і американських, й українських студентів вважає, що рівень вищої медичної освіти в США вищий у порівнянні з іншими країнами.

Виявлено, що основним мотивом, який спонукав українських студентів обрати зазначену спеціальність, є гуманність та благородність лікарської професії. Оцінюючи стан вищої медичної освіти в Україні, вітчизняні студенти визнають потребу запозичення іноземного досвіду організації вищої медичної освіти. Більшість з них вважають найціннішим досвід Німеччини та США щодо організації системи вищої медичної освіти. Установлено, що основними чинниками, які впливають на формування характер професійних цінностей у навчальній діяльності є зміст навчального матеріалу (його актуальність, відповідність віковим особливостям студентів), форми організації навчальної діяльності, розуміння особливостей майбутньої професії.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й аналіз досвіду професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США, що виявляється в обґрунтуванні теоретичних і практичних засад проблеми, розробці авторської періодизації розвитку медичної освіти в США, виокремленні аспектів підготовки викладачів закладів медичної освіти та особливостей формування компетентного лікаря на додипломному та післядипломному етапі, що дозволило сформулювати такі **ВИСНОВКИ**:

1. Аналіз генези медичної освіти в США дає підстави запропонувати авторську періодизацію розвитку американської вищої медичної освіти. Критеріями обґрунтування історико-педагогічної періодизації розвитку вищої медичної освіти США стали: панівна науково-педагогічна парадигма, у межах якої розвивалася вища медична освіта; характер політичних, соціальних та економічних подій у країні; прийняття на законодавчому рівні своєчасних управлінських рішень, спрямованих на модернізацію системи медичної освіти, підвищення якості надання медичних послуг; системне підвищення рівня медичної культури населення; рівень якості життя, зумовлений прискореним розвитком країни.

За основу періодизації взято «Звіт А. Флекснера» (1910), комплексний аналітичний документ, який став підґрунтям багатьох трансформацій у галузі медичної освіти. На підставі цього було виділено дореформений і післяреформений етапи. До основних особливостей дореформеного етапу належить: домінування моделі здобуття медичної освіти, характерною ознакою якої була наявність значної кількості неакредитованих приватних медичних шкіл і самої процедури акредитації; відсутність наукових досліджень у межах навчальних закладів. Післяреформений етап на засадах нової парадигми професійної підготовки лікарів, передбачав: академічність медичної освіти; розширення кола фундаментальних і природничих дисциплін у межах навчального плану; упровадження масштабних наукових досліджень у межах медичних шкіл та їхня інтеграція з університетами; скорочення кількості медичних шкіл за рахунок ретельного інспектування та складної процедури акредитації.

За другим критерієм виокремлено доколоніальний, колоніальний період, періоди становлення національної системи медичного забезпечення, реформування та удосконалення національної системи медичної освіти, розвитку системи медичної освіти в умовах глобалізації.

У доколоніальний період медичні знання передавалися в усній формі й базувалися на багатовіковому емпіричному досвіді корінних жителів Америки. Основні здобутки колоніального періоду включають запровадження обов'язкової освіти, відкриття перших колоніальних коледжів, становлення медичної освіти у формі «учнівської» моделі навчання, що стало початком інституалізації професійної підготовки лікарів.

Період становлення національної системи медичного забезпечення був зумовлений фундаментальними соціально-політичними перетвореннями, становленням оновленої законодавчої бази країни, потребою в працівниках економічної, політичної, медичної, освітньої сфер, у результаті чого відбувається реформування тогочасної «учнівської» моделі, утверджується ідея відкриття нових знань через клінічні дослідження. Це сприяло перетворенню медичних шкіл із автономних установ у частини університетів як потужних навчально-дослідницьких закладів.

Період реформування та вдосконалення національної системи медичної освіти відзначився значними змінами: розширення навчального плану за рахунок нових дисциплін і лабораторних й наукових робіт, упровадження чотирирічного навчального плану із дев'ятимісячними семестрами, заміщення окремих медичних шкіл підрозділами в університетах, нагромадження значних фінансових ресурсів у галузі охорони здоров'я і медичної освіти, розширення мережі нових лабораторій, запровадження етапів інтернатури та резидентури як обов'язкових для професійної підготовки лікарів. У галузі фінансування вищої медичної освіти трансформації відбулися за рахунок появи федеральних грантів на підтримку медичних шкіл та університетських лікарень. Процеси інтеграції та кооперації ЗВО дозволили впровадити міждисциплінарний підхід до навчання, що привело до структурних змін усередині самих університетів, зокрема до створення міждисциплінарних департаментів.

Період розвитку системи медичної освіти в умовах глобалізації відзначився активною участю президентів США у формуванні освітньої політики країни та істотним посиленням державного регулювання вищої освіти на законодавчому й на адміністративному рівнях. Це виявилось в таких тенденціях: реформуванні системи федерального й штатного управління вищою школою; зростанні значення системи законодавчого регулювання вищої освіти США; зміні методів, технологій, форм здобуття вищої освіти з метою забезпечення індивідуалізації, гуманізації та інтенсифікації навчального процесу, в тому числі за допомогою розширення використання нових технологій в освітньому процесі.

2. Для розуміння теоретичних засад медичної освіти в США важливо виокремити систему базових понять, насамперед таких, як «освіта», «вища освіта», «професійна освіта», «медична освіта», «якість вищої освіти», «моніторинг», «управління». Особливістю американської педагогічної науки у визначенні базових понять є «пацієнтоцентризм». Зокрема, поняття «особистість» розглядається як складне утворення, що в контексті освіти охоплює цінності, вольові особливості, стиль мислення тощо. Вища освіта здебільшого інтерпретується як сукупність заходів, спрямованих на підготовку і перепідготовку фахівців такого рівня, що задовольняє потреби особистості в поглибленні і розширенні освітнього рівня на базі середньої професійної або середньої загальної освіти і реалізується в освітніх установах вищої професійної освіти. Якість вищої освіти розглядається як рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших якостей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти. Поняття «медична освіта» трактують як систему освітніх

заходів, спрямованих на підготовку фахівців у галузі медицини як системи наукових знань і практичних заходів, що мають на меті запобігати недугам, лікувати хворих та охороняти й зміцнювати здоров'я людей. У США звертають увагу на проблему ятрогенії як погіршення фізичного або емоційного стану людини, ненавмисно спровоковане медичним працівником.

3. Управління вищою медичною освітою в США має соціально, економічно, політично та культурно зумовлені закономірності. До найбільш важливих закономірностей, належить поступовий перехід до децентралізованості. У межах освітньої системи США вона передбачає: фінансову та управлінську автономію навчальних закладів (можливість самостійно визначати основні характеристики освітнього процесу, зокрема, методи і технології викладання, структуру кадрового потенціалу, джерела фінансування, контингент студентів, самостійно обирати шляхи забезпечення якості освітнього процесу). Іншою закономірністю управління медичною освітою в США є формування системності та інтегративності різних рівнів вищої освіти, що виявляється у взаємодії та координації дій різних ланок вищої освіти. Це пов'язано з історичною відсутністю єдиного освітнього законодавства. Прагматичність освітньої системи загалом як і загальносуспільної парадигми породила ще одну закономірність – усвідомлення того, що управління в системі вищої професійної освіти має задовольняти потреби суспільства і забезпечувати її доступність, зокрема фінансову. Поява багатьох медичних шкіл з великою кількістю дочірніх та афілійованих організацій привела до стимулювання розвитку здорової конкуренції між ЗВО різного організаційно-правового статусу та одночасної кооперації між ними. Прагнення підвищувати рівень знань випускників і компетентність працівників зумовило забезпечення якості освіти та розвиток системи контролю за нею в умовах ринкових відносин за допомогою впровадження стандартів освіти акредитаційними органами. Це відбувається, зокрема, за рахунок комплексних процедур акредитації. Вона вважається унікальною характеристикою американської освіти. Рада з акредитації вищої освіти проводить єдину політику з координації стандартів освіти регіональних асоціацій акредитації, є важелем впливу на діяльність університетів і коледжів.

4. Ретроспективний аналіз становлення медичної освіти США дозволяє стверджувати, що в системі підготовки викладачів для вищої медичної школи США існує кілька важливих аспектів: а) професіоналізація їхньої діяльності, яка знайшла вираження в явищі спеціалізації та диференціації різних галузей медицини, що, зі свого боку, урізноманітнило діапазон професійних вмінь викладача; б) поява аспірантських шкіл, основною функцією яких стала передавання найповніших знань найбільш талановитим представникам наукової спільноти, які в майбутньому переросли в докторські програми, що стали основною формою підготовки науково-педагогічних кадрів для вищої школи США; в) перехід до системи дослідницьких університетів, що сприяв підвищенню якості підготовки випускників і зміцненню науки загалом.

Однією з умов ефективної підготовки та підвищення кваліфікації викладачів медичної школи США є послідовне наукове обґрунтоване впровадження

компетентнісного підходу до навчання лікарів. Установлено, що головні соціальні ролі викладача медичного профілю (клініцист, педагог, співрозмовник, науковець, лідер, адміністратор, професіонал тощо) визначають основні його компетентності. Допрофесійна підготовка викладача медичного профілю проходить на додипломному етапі а) під час вивчення гуманітарних елективних курсів педагогічного спрямування в межах курсу фахової підготовки; б) шляхом здобуття подвійного наукового ступеня в галузі медицини і педагогіки; в) попередня бакалаврська підготовка, яка є необхідною умовою для вступу до медичної школи, що пропонує водночас фахову підготовку з дисциплін біологічного циклу та озброює випускника теоретично-практичним інструментарієм, потрібним для здійснення педагогічної діяльності. Післяпрофесійна підготовка проходить на післядипломному етапі і передбачає два компоненти: а) інтенсивні сертифікаційні курси на початку чи перед початком педагогічної діяльності, б) докторські програми в галузі медичної освіти. Ефективність підготовки викладача на кожному з етапів полягає у швидкому реагуванні освітньої системи на виклики і потреби часу.

Вивчення програм педагогічної підготовки свідчить про такі загальні особливості: 1) розвиток лідерських якостей педагогів; 2) акцент на комунікативних уміннях викладачів та ефективній міжособистісній взаємодії; 3) упровадження новітніх методів оцінювання та забезпечення зворотного зв'язку; 4) розвиток навичок роботи в команді, зокрема в науковій роботі; 5) гнучкість самих програм з метою збереження постійного працевлаштування їхніх слухачів; 6) зосередження на новітніх технічних засобах навчання, дистанційному навчанні, 7) відносна уніфікованість вимог до зарахування на такі програми (наявність наукового ступеня не нижче від магістра, високий середній бал з основного предмета); 8) акцент на постійному вдосконаленні навчальних планів і програм з метою виявлення неточностей та швидкого реагування на виклики часу.

Діяльність викладача медичної школи США характеризується кількома важливими аспектами: постійним кар'єрним зростанням, що передбачає отримання академічної свободи, що виражається в наукових дослідженнях, виборі методів навчання тощо; умовою виконання наукових досліджень, що є необхідним компонентом медичної освіти в США; здійсненням наставництва, що є неформальним партнерством між викладачами та студентами. Система наставництва забезпечує зв'язок між різними ланками вищої освіти, сприяє формуванню стратегічного, клінічного і наукового мислення студента чи викладача-початківця, слугує джерелом ідей для використання нових методологічних прийомів, наукових досліджень.

На основі проведеного дослідження можемо виокремити такі тенденції в розвитку системи підготовки викладача медичної школи: 1) підготовка та перепідготовка викладача медичного профілю в США розглядається в системі безперервної освіти, утворюючи таку схему: навчання в університеті – робота на посаді асистента викладача – участь у багаторівневих варіативних програмах розвитку професійно-педагогічної культури; 2) оновлення змісту професійної підготовки майбутніх викладачів: упровадження інтегрованих курсів,

педагогічної практики та наукових проєктів, розширення професійно-педагогічного блоку в докторських програмах для здобуття ступеня доктора філософії в галузі педагогіки; 3) розроблення високих стандартів для охочих працювати в університеті на посаді викладача. Необхідним є проходження спеціальної педагогічної підготовки та отримання відповідного сертифіката; 4) стимулювання інтересу викладачів до безперервного підвищення професійної кваліфікації, яке виражається в диференційованій оплаті, наданні контракту на безстрокове працевлаштування та підвищення на посаді тощо; 5) підготовка спеціальних програм поліпшення професійної соціалізації викладачів-початківців: організація індивідуального консультування, залучення їх до роботи у професійних комітетах та асоціаціях та ін.; 6) професійно-педагогічна підготовка університетських викладачів, реформи в галузі вищої освіти є невід'ємною частиною соціально-економічної політики уряду США, на реалізацію якої виділяються значні фінансові кошти.

5. Компетентнісний підхід є теоретико-методологічною базою професійної підготовки лікарів у США. Це зумовлено зорієнтованістю американської медицини на особистість пацієнта. Компетентнісний підхід втілено через затвердження Радою з акредитації вищої медичної освіти переліку компетентностей, що становлять професіограму сучасного лікаря, уможливорює дієве формування компонентів кожної з них у межах спеціально розроблених навчальних, дослідницьких, виховних форм роботи.

Значну роль у формуванні компетентного медика в США відіграє розвиток його творчого потенціалу. У цьому контексті варто звернути увагу на такі здобутки системи медичної освіти країни: 1) надання студентам можливості вивчати предмети за вибором, брати участь у різноманітних програмах, конкурсах на отримання грантів, винагород, які студенти можуть використати на навчання за кордоном, на проведення науково-дослідних робіт; 2) застосування методів навчання, що активізують розумові здібності студентів, мотивують до пізнання, творчої діяльності; 3) широкий вибір темпів навчання, цілей, методів, навчального матеріалу, вимог до рівня успішності; 4) застосування технології індивідуалізованого навчання з усіх предметів від мінімальної модифікації в процесі групового навчання до незалежного навчання; 5) використання передових досягнень освіти, науки і техніки, залучення потужних інвестицій у науково-освітню сферу.

Іншим важливим підходом до розвитку особистості майбутнього лікаря є особистісно орієнтований підхід, реалізований через розгалужену мережу консультаційних послуг, індивідуалізованих прийомів, методів, форм роботи зі студентами, функціонування консультаційних відділів і схожих управлінь з роботи зі студентами, забезпечення постійного зворотного зв'язку, психологічної діагностики з метою вибору оптимальних форм роботи.

6. Установлено, що післядипломний етап є обов'язковим клінічним компонентом професійної підготовки молодого фахівця медичного профілю в США. Він є одним із найважливіших для становлення фахівця, оскільки передбачає відносну автономію разом обмеженою відповідальністю молодого

спеціаліста. Разом із складанням кваліфікаційних іспитів для більшості спеціальностей етап резидентури є обов'язковою умовою отримання ліцензії на медичну практику. З'ясовано, що головними особливостями програм резидентури у США є прозорість, чіткість та справедливість системи конкурсного відбору, взаємозв'язок теорії та практики, специфічність кінцевої мети навчання, стимулювання наукових досліджень і навчання роботи в команді, міждисциплінарний підхід, інтеграція лікувальних та навчальних установ для досягнення кінцевої мети.

Важливою вимогою сучасної системи підготовки лікарів у США є безперервна післядипломна освіта, ціллю якої є поліпшення якості і підвищення безпечності медичної допомоги для пацієнтів, зменшення кількості лікарських помилок і підвищення задоволеності пацієнтів якістю медичної допомоги. У США система безперервної післядипломної освіти охоплює установи, які надають весь комплекс освітніх заходів, спрямованих на постійне оновлення знань фахівця, і механізми, які забезпечують своєчасність й ефективність проходження цього етапу. До організацій, які займаються наданням таких послуг у США, належать акредитовані відповідною радою науково-дослідні інститути, лікарні, наукові асоціації та товариства, колеги фахівців і науковців, вчені та спеціалізовані ради, міжнародні організації, бібліотеки. Етап післядипломної освіти в США засвідчує, що одним із головних принципів американської медичної освіти є її безперервність.

7. Для оцінки ефективності системи медичної освіти США важливою є експертна оцінка. Аналіз відповідей провідних українських й американських фахівців у галузі медицини дозволив установити, що успішність функціонування американської системи медичної освіти забезпечується значним фінансуванням, винятковим професіоналізмом викладачів, можливістю академічної мобільності студентів, невеликим педагогічним навантаженням викладачів, їхнім високим рівнем відповідальності за надані освітні й лікувальні послуги. Головними недоліками є слабка підготовка студентів із фундаментальних дисциплін, відсутність послідовності та системності при вивченні предметів, що ускладнює формування клінічного мислення.

Установлено, що академічна мобільність студентів, зменшення педагогічного навантаження викладачів, заміна ролі викладача з контролюючої на консультативну, упровадження концепції безперервного професійного розвитку та ускладнення умов зарахування до медичних університетів є цінними аспектами, урахування яких є доцільним в Україні в умовах реформування її системи медичної освіти.

Узагальнення позитивного досвіду професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США дало можливість окреслити шляхи використання продуктивних ідей в умовах реформування вищої медичної освіти в Україні. Зокрема, запропоновано такі рекомендації: а) послідовне впровадження принципу автономії навчальних закладів; б) стимулювання наукової діяльності в межах університетів через створення науково-дослідних центрів, упровадження обов'язкового дослідницького складника до навчальних планів медичних

університетів; в) створення системи державного освітнього кредитування, субсидування громадян з малозабезпечених сімей для отримання ними професійної освіти; г) стимулювання співзасновництва і багатоканального фінансування закладів професійної освіти, перехід до фінансування установ професійної освіти на контрактній основі; г) упровадження чітких правил відбору та зарахування абітурієнтів, системи інтерв'ю (співбесід) і рекомендацій, що підвищують вимоги до прийому претендентів для навчання, започаткування вступних іспитів для закладів вищої медичної освіти, що охоплюють тести для оцінки психологічних особливостей та здібностей кандидатів, необхідних для майбутньої професійної діяльності; д) сприяння кооперації між навчальними і лікувально-діагностичними установами на всіх етапах професійної підготовки лікарів; е) утвердження концепції безперервного професійного розвитку та контроль за реальним її втіленням.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. На нашу думку, потрібне подальше поглиблене вивчення закономірностей навчання лікарів на різних етапах професійної підготовки, аналіз особливостей діяльності різних університетських структур, узагальнення досвіду окремих американських медичних шкіл, виокремлення позитивних аспектів законодавчого забезпечення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Горпініч Т. І. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США: [моногр.]. Тернопіль: ТДМУ. 2018. 408 с.

2. Горпініч Т. І. Особливості акредитації вищих навчальних закладів у США. *Якість університетської освіти: актуальні питання теорії та практики*: [кол. моногр.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 77–86.

3. Горпініч Т. І. Особливості оцінки якості вищої освіти в Європі та США. *Якість вищої медичної освіти*: [кол. моногр. до 60-річчя ТДМУ]. Тернопіль: Укрмедкнига, 2017. Т. I. С. 86–104.

4. Horpinich T. Integration Guidelines of Western Countries in the Formation of Creative Personality of Medical Students. *Educationalists versus Politicians – Who Should Integrate Europe for Wellbeing of all Inhabitants*: [monograph]. Łódź – Warsaw: Studia i Monographie, 2017. P. 379–393.

5. Horpinich T., Nakhaieva Ya. The Influence of the USA Pedagogical Science on the Development of the European Educational Environment. *Sustainable Education as a Way of Bringing People Together – Multiple Stories From Europe*: [monograph]. Łódź: Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, 2018. P. 373–383.

6. Горпініч Т. І. Розвиток творчих здібностей студентів медичного профілю в університетах Великої Британії та США. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер.: педагогіка. Тернопіль, 2015. № 3. С. 131–138.

7. Горпініч Т. Розвиток системи вищої освіти США на тлі соціально-економічного поступу країни (друга половина ХХ ст.). *Молодь і ринок*: щомісячн.

наук.-пед. журн. Дрогобич, 2016. № 10 (141). С. 89–93.

8. Горпініч Т. І. Сімейна медицина як важлива ланка системи охорони здоров'я США (історико-педагогічний аспект). *Вісник Черкаського університету*. Сер.: Педагогічні науки. Черкаси, 2016. № 5. С. 41–47.

9. Горпініч Т. І. Особливості становлення вищої освіти США (XVII – перша половина XX ст.). *Педагогічні науки: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]*. Херсон, 2016. Вип. LXXII, т. 1. С. 12–16.

10. Horpinich T. I. Health Promotion as One of the Basic Principles of Family Education in the USA. *Pedagogika Rodziny: kwartalnik*. 2017. № 7(4). P. 31–40.

11. Горпініч Т. І. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери студентів вищих медичних навчальних закладів України. *Наукові записки: зб. наук. праць [Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя]*. Сер.: Психолого-педагогічні науки. Ніжин, 2017. № 2. С. 139–144.

12. Горпініч Т. І. Система основних понять у контексті дослідження медичної освіти у США. *Педагогічні науки: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]*. Херсон, 2018. Вип. LXXXIII, т. 1. С. 19–24.

13. Горпініч Т. Періодизація розвитку медичної освіти в США. *Педагогічний дискурс: зб. наук. праць*. Хмельницький, 2018. Вип. 25. С. 63–71.

14. Горпініч Т. І. Становлення системи американської медичної освіти в межах колоніального та післяколоніального періоду. *Інноваційна педагогіка: наук. журн.* Одеса, 2018. Вип. 5. С. 9–12.

15. Горпініч Т. І. Особливості професійного відбору та зарахування студентів до медичних шкіл Сполучених Штатів Америки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ, 2018. Вип. 64. С. 57–61.

16. Горпініч Т. І. Понятійно-категорійний апарат медичної освіти США крізь призму пацієнтоцентризму. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць*. Запоріжжя, 2018. № 61, т. 2. С. 39–43.

17. Horpinich T. I. Optimization of the Management of Higher Medical Educational Establishments in the USA. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: наук. журн.* Сер.: Педагогічні науки. Житомир, 2019. Вип. 1 (96). С. 74–81.

18. Vykhreshch A. V., Hnatyshyn S. I., Klymenko A. O., Medynska O. Ya., Synorub N. P., Horpinich T. I. Development of information culture of students of humanitarian specialties. *Information Technologies and Learning Tools*. 2019. Vol. 72, № 4. P. 152–167.

19. Вихрущ А. В., Горпініч Т. І., Сміла Й. Престижність професій серед старшокласників. *Медична освіта: наук.-практ. журн.* Тернопіль, 2019. № 1 (81). С. 154–160.

20. Горпініч Т. І. Проблеми використання досвіду США з організації професійної підготовки майбутніх лікарів: український контекст. *Медична освіта: наук.-практ. журн.* Тернопіль, 2019. № 2 (82). С. 156–161.

21. Горпініч Т. Підготовка викладачів до професійної діяльності в медичних університетах США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології:*

наук. журн. Суми, 2019. № 3 (87). С. 143–154.

22. Горпініч Т. Проблема кадрового забезпечення медичних шкіл у США. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*: зб. наук. праць. Миколаїв, 2019. № 2 (65). С. 64–68.

23. Горпініч Т. Система підвищення кваліфікації викладачів медичних шкіл у США. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер.: педагогіка. Тернопіль, 2019. № 1. С. 36–44.

24. Горпініч Т. І. Дефініція понять «моніторинг» і «управління» в американській педагогічній традиції. *Інноваційна педагогіка*: наук. журн. Одеса, 2019. Вип. 9, т. 1. С. 7–11.

25. Горпініч Т. І. Експертна оцінка американської системи вищої медичної освіти. *Медична освіта*: наук.-практ. журн. Тернопіль, 2019. № 4 (84). С. 52–60.

26. Горпініч Т. І. Історіографія проблеми медичної освіти в США в працях американських науковців. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]. Херсон, 2019. Вип. LXXXVII. С. 98–104.

27. Горпініч Т. І. Особливості управління медичними університетами в США. *Наукові записки*: зб. наук. праць [Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка]. Сер.: Педагогічні науки]. Кропивницький, 2019. Вип. 174. С. 91–95.

28. Горпініч Т. І. Структура професійної компетентності викладачів вищих медичних навчальних закладів у США. *Науковий вісник Ужгородського університету*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2019. Вип. 2 (45). С. 46–51.

29. Горпініч Т. І. Традиції управління системою медичної освіти в США. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ, 2019. Вип. 66. С. 43–47.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

30. Horpinich T. I. The Development of Higher Education in the USA (17th–19th Centuries). *Pedagogika. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2015: Zbiór artykułów naukowych* (Warszawa, 30.12.2015 – 03.01.2016). Warszawa: Wydawca: Sp. z o. o. «Diamond trading tour», 2015. № 1. P. 41–44.

31. Горпініч Т. І. Особливості військово-медичної освіти у Великій Британії та США. *Сучасні наукові дослідження*: матеріали XXXI міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 30–31 груд. 2015 р.). Київ: Науково-видавничий центр «Лабораторія думки», 2015. Т. 4. С. 22–24.

32. Горпініч Т. І. Особливості формування професійної спрямованості студентів вищих медичних навчальних закладів. *Pedagogika. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2015: Zbiór artykułów naukowych*. (Warszawa, 30.12.2015 – 03.01.2016). Warszawa: Wydawca: Sp. z o. o. «Diamond trading tour», 2015. № 2. P. 72–74.

33. Горпініч Т. І. Професійна підготовка фармацевтів у навчальних закладах

США. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології*: зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 24–25 черв. 2016 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016. С. 64–67.

34. Горпініч Т. І. Розвиток комунікативних умінь майбутніх лікарів в університетах США. *Перспективи розвитку сучасної науки*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24–25 черв. 2016 р.). Київ: МЦНД, 2016. С. 21–22.

35. Горпініч Т. І. Розвиток особистості майбутніх лікарів в університетах США. *Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки*: зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 17–18 черв. 2016 р.). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2016. С. 49–52.

36. Горпініч Т. І. Досвід Медичної школи Єльського університету в організації науково-дослідницької діяльності. *Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців*: зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 26–27 квіт. 2017 р.). Київ, 2017. С. 26–28.

37. Горпініч Т. І. Взаємозв'язок системи вищої освіти США та соціально-економічного розвитку країни у 1980–90х роках. *Сучасні тенденції розвитку науки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 берез. 2017 р.). Київ: МЦНД, 2017. Ч. 1. С. 53–54.

38. Горпініч Т. І. Закономірності розвитку вищої освіти у США у 1940–80-х роках ХХ століття. *Актуальні питання наукових досліджень*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 15–16 берез. 2017 р.). Київ: Науково-видавничий центр «Лабораторія думки», 2017. Т. 2. С. 25–27.

39. Горпініч Т. І. Механізми контролю та забезпечення якості університетської освіти в Європі та США. *Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 10–11 берез. 2017 р.). Харків, 2017. С. 48–53.

40. Горпініч Т. І. Особливості складання ліцензійних іспитів майбутніми лікарями в США. *Новітні інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: актуальні проблеми*: матеріали II обласної наук.-практ. Інтернет-конф. (Тернопіль, 29–30 лист. 2017 р.). Тернопіль: ТОКІППО, 2017. URL: <http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/bitstream/123456789/4766/1/Horpinich.pdf>.

41. Горпініч Т. І. Професійна підготовка фахівців медичного профілю в США в період Другої світової війни: *Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 23–24 лист. 2017 р.). Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига», 2017. С. 52–53.

42. Горпініч Т. І., Нахаєва Я. М., Гуменна І. Р. Особливості профорієнтаційної роботи у США. *Сучасні підходи до вищої медичної освіти в Україні*: матеріали XIV всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (присвяченої 60-річчю ТДМУ) (Тернопіль, 18–19 трав. 2017 р.). Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига», 2017. С. 96.

43. Horpinich T. The Main Tendencies of the USA Educational System Development in the Second Half of the 20th Century. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2018: освітні трансформації у контексті європейської*

інтеграції і глобалізації: зб. тез доповідей I міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 5–6 черв. 2018 р.). Київ: Педагогічна думка, 2018. С. 41–44.

44. Horpinich T. I. Peculiarities of Higher Education Quality Assessment. *Science, research, development. Pedagogy: Monografia pokonferencyjna* (Berlin, 30.01.2018). Warszawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2018. P. 105–107.

45. Saliba Ch., Horpinich T. I. Students' Creativity Development at Medical Schools in the USA. *Трансформації в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 12–13 жовт. 2018 р.). Тернопіль: ТДМУ, 2018. С. 207–210.

46. Горпініч Т. Особливості організаційної роботи з іноземними студентами в університетах США. *Актуальні питання організації навчання іноземних студентів в Україні*: матеріали IV міжнар. наук.-метод. конф. (Тернопіль, 2–4 трав. 2018 р.). Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. С. 20–23.

47. Горпініч Т. І. Комплексний іспит MCAT як важливий компонент професійного відбору в США. *Трансформації в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 12–13 жовт. 2018 р.). Тернопіль: ТДМУ, 2018. С. 62–64.

48. Горпініч Т. І. Основні проблеми і тенденції сучасної вищої освіти в США. *Розвиток професійної майстерності педагога*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 26–27 квіт. 2018 р.). Тернопіль: ТОКІППО, 2018. С. 87–89.

49. Горпініч Т. І., Кліщ Г. І. Педагогічний мультикультуралізм в контексті американської вищої освіти у 1940–1960-х роках. *Соціальна робота і проблеми міграційних процесів у глобалізованому світі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 3–4 трав. 2018 р.). Чернівці: ЧНУ, 2018. С. 58–62.

50. Горпініч Т. І. Особливості підготовки викладачів до професійної діяльності в медичних університетах США. *Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність*: матеріали міжнар. наук. конф. (Дніпро, 24–25 трав. 2019). Дніпро, 2019. С. 417–419.

51. Горпініч Т. Шляхи покращення управління діяльністю вищих медичних навчальних закладів у США на початку XXI століття. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2019: інтернаціоналізація та інтеграція в освіті в умовах глобалізації*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 30 трав. 2019 р.). Київ, 2019. С. 180–181.

52. Горпініч Т. І. Інформаційна культура студентів медичного профілю в США. *Розвиток освітньої системи: європейський вектор*: матеріали II міжнар. наук.-метод. конф. (Харків, 20–21 берез. 2019 р.). Харків: ФОП Панов А. М., 2019. С. 54–56.

53. Горпініч Т. І., Федчишин Н. О. Специфіка формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів у медичних школах США. *Мовна комунікація: наука, культура, медицина*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 6–7 черв. 2019 р.). Тернопіль: Укрмедкнига, 2019. С. 51–53.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

54. Горпініч Т. І. Вплив досвіду англomовних медичних закладів на

формування творчої особистості в ході професійної підготовки майбутніх лікарів у Німеччині. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ: Гнозис, 2015. Дод. 1 до вип. 36, т. I (61): Темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». С. 100–110.

55. Маркова О. В., Горпініч Т. І., Височан Л. М. Розвиток творчих здібностей студентів у процесі навчальної діяльності. *Наука і освіта: наук.-практ журн.* Одеса, 2017. № 12. С. 78–84.

56. Горпініч Т. Проблеми формування дискурсивної компетентності майбутніх лікарів. *Комунікація у сучасному соціумі: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф.* (Львів, 8 черв. 2018 р.). Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2018. С. 102–103.

АНОТАЦІЇ

Хвалибога Т. І. Теоретико-організаційні засади професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2020.

У дисертації узагальнено результати історико-педагогічного дослідження теоретико-організаційних засад професійної підготовки лікарів в університетах США. Проаналізовано вплив основних історичних подій, які обумовили реформування медичної освіти в США. Вивчено основні законодавчі акти, прийняття яких сприяло підвищенню якості вищої освіти в США, подано ґрунтовний опис особливостей медичної освіти на сучасному етапі. Теоретично обґрунтовано й здійснено періодизацію становлення американської медичної освіти. Проведено аналіз основних понять у контексті дослідження системи професійної підготовки лікарів у США, досліджено закономірності та шляхи оптимізації управління медичною освітою в США. Узагальнено особливості підготовки викладачів до професійної діяльності в медичних університетах США, проаналізовано дидактичні основи, описано систему підвищення кваліфікації викладачів. Вивчено особливості професійної підготовки майбутніх лікарів на додипломному та післядипломному етапах, виявлено шляхи розвитку творчих здібностей та формування професійних цінностей студентів-медиків у США. Узагальнено позитивний досвід професійної підготовки майбутніх лікарів в університетах США й розглянуто можливості використання продуктивних ідей в умовах реформування вищої медичної освіти в Україні.

Ключові слова: професійна підготовка лікарів у США, медична освіта, теоретико-організаційні засади, управління, якість освіти, компетентнісний підхід.

Хвалыбога Т. И. Теоретико-организационные основы профессиональной подготовки будущих врачей в университетах США. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики». – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия МОН Украины, Хмельницкий, 2020.

В диссертации представлены результаты историко-педагогического исследования теоретико-организационных основ профессиональной подготовки врачей в университетах США. Проанализировано влияние основных исторических событий, которые способствовали реформированию медицинского образования в США. Изучены основные законодательные акты, принятие которых повлияло на формирование высшего образования в США, представлено подробное описание особенностей медицинского образования на современном этапе. Теоретически обоснована и осуществлена периодизация становления американского медицинского образования. Осуществлен анализ основных понятий в контексте исследования системы профессиональной подготовки врачей в США, изучены закономерности и пути оптимизации управления медицинским образованием в США. Исследованы особенности подготовки преподавателей к профессиональной деятельности в медицинских университетах США, проанализированы ее дидактические основы, описана система повышения квалификации. Изучены особенности профессиональной подготовки будущих врачей на додипломном и последипломном этапах, выявлены пути развития творческих способностей и формирования профессиональных ценностей студентов-медиков в США. Обобщен положительный опыт профессиональной подготовки будущих врачей в университетах США и рассмотрены возможности использования идей в условиях реформирования высшего медицинского образования в Украине.

Ключевые слова: профессиональная подготовка врачей в США, медицинское образование, теоретико-организационные основы, управление, качество образования, компетентностный подход.

Khvalyboha T. I. Theoretical and Organizational Principles of the Future Doctors' Professional Training at the Universities of the USA. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.01 «General Pedagogy and History of Pedagogy». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2020.

The dissertation summarizes the results of the historical-pedagogical research of theoretical and organizational principles of professional training of doctors at the universities of the USA. The influence of the main historical events that contributed to the reform of medical education in the United States has been analyzed. Important legislative acts, the adoption of which influenced the formation of higher education in

the United States, describe the features of medical education at the present stage have been studied. The periodization of formation of American medical education has been theoretically grounded and implemented. The criteria of historical-pedagogical periodization of the development of higher medical education in the United States have been selected, namely: the dominant scientific-pedagogical paradigm, within which the medical education developed; the nature of political, social and economic events in the country and the adoption at the legislative level of timely management decisions aimed at modernizing the system of medical education, improving the quality of provision of medical services.

The analysis of the basic concepts in the context of research of the system of doctors' professional training in the USA has been carried out. The essence of concepts such as «education», «higher education», «professional education», «medical education», «higher education quality», «monitoring», «management» have been substantiated. It has been established that the peculiarity of American pedagogical science in determining the basic concepts is patient-centeredness.

The patterns and ways of optimizing the management of medical education in the United States, which include the gradual transition to decentralization, the formation of systemic and integrative levels of higher education, is manifested in the interaction and coordination of the various levels of higher education, the pragmatism of the educational system, which has helped to realize that management in the system of higher professional education must meet the needs of society and ensure its accessibility, in particular financial accessibility, the emergence of many powerful medical schools with a large number of organizations, which led to stimulation of healthy competition between universities of different legal status and simultaneous cooperation between them and others.

The peculiarities and the didactic bases of medical educators training for professional activity in medical universities of the USA have been analyzed. It has been established that the programs of pedagogical training have the following general features: development of leadership qualities of medical teachers; emphasis on communicative skills of teachers and effective interpersonal interaction; introduction of the latest methods of assessment and feedback; development of team skills, in particular in conducting research; the flexibility of the programs themselves in order to maintain the constant employment; focusing on the latest technical means of teaching, distance learning, relative uniformity of requirements for enrolment in such programs (master's degree, a high average mark on the main subject); the emphasis on continuous improvement of curricula and programs in order to detect inaccuracies and respond quickly to the challenges of time.

On the basis of the conducted research, the main trends in the development of the system of training a teacher of medical school have been distinguished: training and retraining of a medical educators in the USA is considered within the system of continuous education; updating the contents of training of the future teachers: introduction of integrated courses, pedagogical practice and scientific projects, expansion of pedagogical cycle in the curricula of doctor philosophy degree in the field of pedagogy; development of high standards for those who want to work at the

university as a teacher; stimulating the interest of teachers in the continuous improvement of professional qualifications, which is expressed in differentiated payment, the contract for permanent employment and promotion, etc.; designing special programs for improving the professional socialization of teachers-beginners: organization of individual counselling, their involvement in professional committees and associations, etc.; pedagogical training of university lecturers, reforms in the field of higher education are an integral part of the socio-economic policy of the USA government, for which significant financial resources are allocated.

The peculiarities of the professional training of the future doctors in the graduate and postgraduate stages have been studied, the role of competency-based and personality-oriented approaches has been determined, ways of developing creative abilities and forming professional values of medical students in the USA have been identified.

Positive experience of professional training of the future doctors at the universities of the USA has been generalized; possibilities of using productive ideas in the conditions of reforming higher medical education in Ukraine have been considered.

Key words: doctors' professional training in the USA, medical education, theoretical and organizational principles, management, quality of education, competency-based approach.

Підписано до друку 24.01.2020 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 1,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 78.

Видавець ПП Заколотний М. І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55
тел.: (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3770 від 28.01.2010 р.